

16

Participació i consells escolars.
Experiència i futur

16

**Participació i consells escolars.
Experiència i futur**

Jornada de Barcelona, 5 de maig de 2007

Participació i consells escolars : experiència i futur : jornada de Barcelona,
5 de maig de 2007. _ (Documents ; 16)
I. Consell Escolar de Catalunya II. Col·lecció:
1. Consell Escolar de Catalunya _ Congressos 2. Consells escolars _
Catalunya _ Congressos
371.014.65(467.1)(061.3)

© Generalitat de Catalunya
Consell Escolar de Catalunya

Edició: Servei de Difusió i Publicacions
Disseny gràfic: Palli. Disseny i Comunicació
1a edició: desembre de 2007
Tiratge: 1.500 exemplars
Dipòsit legal: B-56.324-2007
Impressió: Gesmax, SL

Índex

- Acte inaugural de la Jornada **5** Presentació de la Jornada a càrrec del Sr. Pere Darder i Vidal, president del Consell Escolar de Catalunya
- 6** Salutació del Sr. Josep Eusebi Janés i Tutusaus, en representació de la Diputació de Barcelona
- 7** Paraules de benvinguda de la Sra. Montserrat Ballarín, regidora de l'Ajuntament de Barcelona
- 9** Parlament de l'Hble. Sr. Ernest Maragall, conseller d'Educació

Conferència general **11** *La cooperació humana*

Taula 1. *El Consell Escolar de Catalunya* **19** Document del Consell Escolar de Catalunya

25 Síntesi del debat de la taula rodona

Taula 2. *Els consells escolars territorials* **29** Document del Consell Escolar de Catalunya

33 Síntesi del debat de la taula rodona

Taula 3. *Els consells escolars municipals* **37** Document del Consell Escolar de Catalunya

41 Síntesi del debat de la taula rodona

Taula 4. *Els consells escolars de centre* **45** Document del Consell Escolar de Catalunya

48 Síntesi del debat de la taula rodona

Acte inaugural de la Jornada

Presentació de la Jornada a càrrec del Sr. Pere Darder i Vidal, president del Consell Escolar de Catalunya

Dono la benvinguda i agraeixo la seva presència al conseller d'Educació, Hble. Sr. Ernest Maragall, a la regidora d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona i membre del CEC, Il·lma. Sra. Montserrat Ballarín, i al coordinador de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, Sr. Josep Janés, que m'acompanyen a la taula, i a les altres autoritats que ens acompanyen.

També vull saludar els expresidents del Consell Escolar de Catalunya, el senyor Jaume Sarramona i la senyora Sara Blasi, que han acceptat participar en la reflexió sobre els consells escolars, i especialment entorn del Consell Escolar de Catalunya. Amb la seva dedicació i el seu esforç van contribuir al procés de consolidació que el CEC ha experimentat al llarg dels seus vint anys com un organisme de diàleg, d'intercanvi i de consens.

També us agraeixo a tots els assistents que hàgiu volgut participar en aquesta Jornada per aportar el vostre punt de vista al debat *Participació i consells escolars. Experiència i futur*.

No és ara el moment d'insistir en la necessitat de la participació per millorar l'educació i la societat democràtica. Sí, però, que em vull referir als fets que han motivat que s'hagi escollit aquest tema per a la Jornada de reflexió d'enguany.

- Els consells escolars han complert vint anys des del seu establiment a la LODE i a la Llei 25/1985, de Catalunya, i que diverses normatives han desplegat. Es disposa ja d'un camí recorregut i d'una experiència acumulada per analitzar si cal introduir-hi modificacions que n'enforteixin la finalitat.
- El 2006 s'ha signat el Pacte Nacional per a l'Educació a Catalunya, al qual el CEC va contribuir amb entusiasme, dedicació i aportacions diverses, fruit d'un ampli consens, reflexiu i generós.

El Pacte representa, com sabem, un acord majoritari

per avançar, des de la complicitat de la comunitat, en la millora de l'educació i en l'assoliment d'uns objectius comuns. El pacte segueix fent camí i preveu més autonomia dels centres educatius i un paper més rellevant dels ajuntaments i municipis. Cal plantejar-se com aquesta nova realitat afecta els consells respectius.

Aquest pacte servirà de base per elaborar la Llei Catalana d'Educació i, per tant, es convertirà en una normativa que, a través de la nostra acció, arribarà a la pràctica. És un moment idoni per, si és el cas, incorporar nous elements a la normativa sobre els consells escolars.

- El desig de ser presents en el CEC, reflectit en les peticions rebudes de part d'associacions i col·lectius del món de l'educació, ha estat també un element determinant.

Així, doncs, partint de vint anys d'experiència acumulada, considerem que cal formular propostes per encarar el futur. En aquest sentit, convé recordar que el nou Estatut atorga a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva en la regulació dels òrgans de participació i consulta dels sectors afectats en la programació de l'ensenyament.

Les aportacions que es formulin a través dels debats a les taules rodones sobre els documents que el Consell presenta quedaran reflectides en la publicació que es farà d'aquesta Jornada. Pensem que una comissió ha de recollir posteriorment aquestes aportacions i fer-les arribar a la Conselleria, perquè les pugui tenir en compte a l'hora d'elaborar la llei d'educació de Catalunya.

Us expresso el meu agraïment, una altra vegada, per la vostra assistència i per les aportacions que fareu en el dia d'avui. En conjunt, representeu un ventall amplíssim de la diversitat que configuren els consells escolars de centre, municipals, territorials i de Catalunya.

Salutació del Sr. Josep Janés i Tutusaus, en representació de la Diputació de Barcelona

Honorable Conseller, Il·lustríssima Regidora, Sr. President del Consell Escolar de Catalunya, senyores i senyors: molt bon dia.

En nom del president i del diputat d'Educació de la Diputació de Barcelona, em plau agrair la invitació del Consell Escolar de Catalunya a l'acte d'inauguració de la Jornada de reflexió que, amb el lema *Participació i consells escolars: experiència i futur*, estem a punt de començar.

Amb aquesta són ja disset les jornades celebrades en vint anys, que han deixat —més enllà de les vivències personals dels participants— moltíssimes reflexions escrites en un conjunt de documents que constitueixen un important material de consulta per analitzar alguns dels debats de l'educació a Catalunya, des de la recuperació de les institucions democràtiques catalanes.

Molt hem parlat, reflexionat i debatut sobre els problemes de l'educació, però, més enllà de debats i polèmiques, algunes coses són clares. Per exemple, si bé és cert que l'escola ha perdut el monopoli de la transmissió dels coneixements, l'escola continua sent el primer espai col·lectiu —sovint un espai públic— en què els infants comencen el seu camí de socialització.

També és cert que la família ja no és l'únic referent en la transmissió de valors, però, paradoxalment, això dóna a l'escola l'oportunitat de resituar el seu paper central en l'educació. De fet, les crisis han estat i seran sempre oportunitats de canvi, de superació de dificultats i de creixement col·lectiu en les societats organitzades intel·ligents que aprenen d'elles mateixes. En l'actual societat relacional, la família i l'escola haurien de trobar-se més que mai —si és que en algun moment s'han produït desencontres— per trobar les respostes positives als reptes de l'educació.

És ben cert que de vegades l'arbre no ens deixa veure el bosc. Sovint, els gran debats conjunturals —ara podrien ser la sisena hora, o la tercera hora de castellà, o un malaurat episodi de violència escolar— amaguen els gran problemes estructurals. Sortosament, aquests darrers anys hem passat de les paraules als fets pel que fa a l'educació. No només l'educació és present en l'agenda mediàtica i política, sinó que s'han començat a abordar els problemes estructurals (si bé en ocasions encara massa tímidament). Sense ser exhaustiu, em referiré d'una manera breu i esquemàtica a alguns dels problemes estructurals bàsics de l'educació a Catalunya sobre els quals caldria centrar tots els esforços amb vista al futur.

1) La concepció del sistema educatiu, de model educatiu. ¿Tenim realment un sistema educatiu, o més aviat

gestionem (cada dia millor, certament) una o diverses xarxes escolars? Quan el trenta per cent o més dels alumnes de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO) no acrediten els estudis en acabar el curs, any rere any, és que som davant d'un gran i molt greu problema estructural. Com ens podem permetre que un percentatge tan alt de joves perdi el dret de l'educació, que afirmem que és un dret universal?

- 2) La inversió econòmica pública en educació. Catalunya es troba per sota de totes les comunitats autònomes de l'Estat en la inversió percentual per alumne i, alhora, Espanya és a la banda baixa dels percentatges de la Unió Europea.
- 3) Falta de planificació educativa. L'arribada de la immigració, la mobilitat voluntària i obligatòria per raons de treball, de lleure o de qualitat de vida, la falta d'educadors...
- 4) La subestimació de la importància econòmica i social de la formació professional.
- 5) La dualització del servei educatiu: la desigualtat en l'accés, la consolidació de centres marginals en algunes escoles públiques i al mateix temps la consolidació d'escoles elitistes.

El conjunt de mesures aprovades en els darrers anys, com l'important increment dels pressupostos, la signatura del Pacte Nacional per a l'Educació a Catalunya, la coresponsabilitat de l'Administració local en les polítiques educatives, la creació de les oficines municipals d'escolarització, de les taules mixtes de planificació, dels plans educatius d'entorn i un llarg etcètera són només el començament del camí. Queda molt per fer, però sens dubte la notícia és que hem començat a "caminar".

Ha estat igualment rellevant en aquest període l'aparició d'informes internacionals comparatius de diferents indicadors de l'educació de països europeus i del món, entre els quals cal destacar el conegut com a *Informe Pisa*, en què no quedem prou bé, per dir-ho d'alguna manera. Aquests informes han afegit molt de soroll mediàtic, i alhora han estat un revulsiu que ha catalitzat algunes reaccions.

Acabo les meves paraules desitjant que la Jornada sigui un èxit, que les reflexions i les conclusions ens ajudin a avançar en alguns dels molts reptes educatius que tenim plantejats i, si m'ho permeten, atès que som al bell mig de la setmana de la poesia de la ciutat de Barcelona, llegiré un breu poema del poeta Joan Margarit, el qual crec que

és molt adient respecte a l'espai en què compartiren tots plegats unes hores de treball i reflexió.

EL DIC

Hi ha un home dret davant la dàrsena.
Després del temporal, assumides les pèrdues
i ja amarrats els grans dolors erràtics,

el millor lloc per esperar és el port.
El port és com ell ara: dintre seu,
enormes, reposats, el mar i els barcos.

Moltes gràcies per la seva atenció.

Bon dia a totes i tots.

Paraules de benvinguda de la Sra. Montserrat Ballarín, regidora d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona

En primer lloc, m'agradaria, en nom de l'Ajuntament de Barcelona i del seu alcalde, en Jordi Hereu, el qual presento en aquest acte, saludar l'Honorable Conseller d'Educació de la Generalitat de Catalunya, Sr. Ernest Maragall, el president del Consell Escolar de Catalunya, Sr. Pere Darder, el coordinador de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, Sr. Josep Janés, i tots el senyors i senyores membres dels consells escolars de tot Catalunya aquí representats.

Barcelona té l'immens honor de rebre-us i acull amb molt de gust aquesta fita. Després que la Jornada s'hagi fet en anteriors ocasions en altres ciutats de Catalunya, enguany li pertoca a la seva capital, una ciutat que ja va acollir la primera d'aquestes jornades i que, després d'un llarg període, ho torna a fer amb la il·lusió i l'empenta d'aleshores.

M'heu de permetre disculpar l'absència de l'alcalde avui, aquí. Són molts els compromisos que l'obliguen a multiplicar la seva presència arreu. Més ara, quan ens trobem en unes dates complicades pel que fa al nombre d'actes institucionals i polítics. Com que, de moment, la ciència no ha estat capaç d'avançar en el sentit d'assolir la clonació humana amb garanties, i l'alcalde no té el do de la ubiqüitat, m'ha traslladat el seu missatge de suport, tota vegada que lamenta no poder ser entre vosaltres.

Tanmateix, voldria recordar el compromís de l'alcalde amb l'educació i l'escola de la seva ciutat. No només com a president del Consell Escolar Municipal de Barcelona, sinó també com a impulsor de la construcció de la ciutat educadora que avui és Barcelona. Un model de ciutat educadora pel qual sempre ha treballat i que té en els elements de participació a l'escola els seus eixos principals. Així ho ha demostrat també en diferents ocasions durant aquests nou mesos que porta exercint la seva responsabilitat. Com, per exemple, quan va oferir una recepció als representants municipals als consells escolars dels centres públics en el Saló de Cròniques amb la finalitat de reconèixer-los la important tasca de representació institucional a les escoles, com també el seu paper com a

recurs humà de suport i mediació. Així mateix, va presidir la trobada de consells escolars de centres públics i concertats de la ciutat i els municipals dels deu districtes en un Saló del Tinell amb gairebé 500 participants que representaven una comunitat educativa viva, dinàmica i participativa

En qualsevol cas, Barcelona se sent orgullosa de ser la ciutat amfitriona d'una jornada de reflexió que arriba oportunament quan els consells escolars tenen més de vint anys, divuit en el cas dels consells escolars municipals de Barcelona i els seus districtes. Pensem que és un bon moment per aturar-se, avaluar allò que s'ha fet, analitzar el present i definir els reptes de futur. Durant tots aquests anys, els consells escolars han exercit un important paper a l'hora de democratitzar la gestió del sistema educatiu i de les escoles.

És en aquest sentit que vull valorar la implicació i la participació cívica i desinteressada de la comunitat educativa a través dels consells escolars. Una participació exigent que honora qui la practica, qui l'exerceix com la seva manera de construir educació, de construir ciutat. Certament, aquests són espais que representen una comunitat educativa compromesa, dinàmica i canviant.

Penso, a més, que avui dia els consells escolars han de poder actualitzar el seu sentit, adaptar-se a la realitat social dels temps que ens toca viure. Evidentment, això implica la necessitat de donar resposta als nous reptes derivats de la complexitat d'una societat que disposa d'una extensa gamma de canals a través dels quals exercir la pràctica participativa activa i la representació d'interessos. Aquests espais institucionals també han de poder reflectir les noves formes i dimensions de l'educació. Estem parlant dels agents de l'educació no formal, les entitats i les noves formes d'agrupament ciutadà, les noves professions i els sectors emergents.

Perquè les noves pràctiques i realitats educatives han de tenir en els consells escolars un espai de treball quotidià i representació efectiva. Igualment, cal destacar que els

consells escolars s'han de poder adaptar a les noves realitats familiars i les seves formes de participació, els nous usos del temps i els horaris d'activitat, i les noves demandes dels joves estudiants.

Des de l'Ajuntament de Barcelona confiem plenament en aquesta capacitat d'adaptació de les estructures participatives a la nova complexitat i diversitat urbana. Ja avui els consells escolars conformen una xarxa de participació i coresponsabilitat, de debat, diàleg i reflexió entre els diferents sectors i agents educatius de la ciutat. Però, segurament, encara queda camí per recórrer.

Per a nosaltres, els consells escolars són elements fonamentals a l'hora de construir l'escola de qualitat, amb equitat i proximitat, que volem. Una escola oberta, propera i arrelada al territori, amb un vincle permanent amb l'entorn. Per això, vull assumir públicament com a regidora d'Educació d'una ciutat plural, diversa i educadora, el compromís de continuar treballant amb els consells escolars per a l'equilibri i la cohesió. Perquè són òrgans que tenen en els barris i les persones els seus principals elements de referència i acció.

Al juny vinent constituïrem el nou Consell Escolar Municipal de Barcelona. Un consell que també és el consell territorial. Des d'aquest consell, presidit per l'alcalde, la comunitat educativa de Barcelona ha participat d'una manera activa en la definició del mapa escolar de la ciutat i en el debat sobre el Pacte Nacional per a l'Educació i la Llei Orgànica d'Educació (LOE). Tots hem estat també protagonistes, amb la Generalitat de Catalunya, de la transformació d'un sistema educatiu que ha evolucionat molt als darrers temps.

Aquesta feina conjunta i cooperativa dels consells escolars amb les Administracions educatives també ha donat fruits positius pel que fa a la naturalesa i les funcions dels consells escolars mateixos. Amb l'entrada en vigor de la LOE, es renova el compromís amb la consolidació dels consells escolars, perquè els defineix com a òrgans col·legiats de govern als centres públics. Igualment, incorpora la representació municipal com a membre del consell escolar. Com sabeu, a més a més, ja hem començat el desplegament dels representants municipals als consells escolars dels centres privats concertats. També es recupera el dret de vot de l'alumnat de primer cicle de l'ESO, es designa una persona responsable d'impulsar mesures

educatives que fomentin la igualtat de gènere i es defineix l'equip directiu com a òrgan executiu del centre.

Constatem amb il·lusió que s'ha produït, en definitiva, una nova empena als consells escolars que, de ben segur, serà molt positiva per a l'educació. A Barcelona hem estat capaços d'identificar reptes de futur dels consells escolars municipals que també s'apunten als documents d'aquesta jornada, com ara:

- La necessària dinamització per a la participació activa de sectors estratègics, com ara les famílies i els estudiants.
- Trencar l'aïllament dels consells escolars dels districtes, tot reforçant els lligams amb els consells escolars dels centres i la resta d'instàncies educatives.
- Adaptar el model de representació escolar a la realitat del territori, tenint-hi presents els barris com a unitats elementals de convivència i identitat ciutadana.
- Desconcentrar i descentralitzar les tasques per tal d'agilitar-ne el funcionament, flexibilitzant-hi els mètodes i guanyant proximitat al territori i les escoles.
- Treballar per a la construcció d'una autèntica xarxa educativa territorial, tot coordinant esforços i recursos amb els districtes, els plans educatius d'entorn, el Consorci d'Educació i el projecte educatiu de ciutat.

Com jo ho veig, són molts els reptes i molta la reflexió i l'acció per desenvolupar. Per tant, vull acabar felicitant el Consell Escolar de Catalunya per aquesta jornada i el seu important significat. Segur que ens servirà per aprofundir en la coresponsabilitat de tothom amb l'educació, millorar els instruments de participació sectorial i territorial, i garantir que la comunitat educativa es pugui expressar i col·laborar en la definició del nostre model educatiu.

En definitiva, ens ajudarà a assolir progrés social, cultural i econòmic per a la ciutat i el país.

Us desitjo una molt bona jornada de reflexió i una molt bona estada a Barcelona. Moltes gràcies.

Parlament de l'Hble. Sr. Ernest Maragall, conseller d'Educació

Gràcies, president del Consell Escolar de Catalunya, regidora de l'Ajuntament de Barcelona i responsable de l'Àrea d'Educació de la Diputació. Gràcies per la poesia, perquè, a més de treballar, de debatre, de defensar, de representar, de decidir, d'ensenyar i d'educar, naturalment, també ens convé poesia en el món de l'educació. Crec que ens convé efectivament una part d'inspiració, de passió, perquè el sistema se'n ressent de no tenir-ne en dosis suficients. Una línia necessària de reforçament i d'enriquiment de l'educació a Catalunya ha de provenir d'una capacitat creativa i d'una capacitat expressiva, de les quals la poesia, com a concepte, n'és la millor representació.

Crec que teniu molt clarament plantejada la Jornada. Quan us veig com a col·lectiu, penso que sou el Senat de l'educació a Catalunya. Aproveiteu-ho bé perquè avui hi sou tots. Us ho podeu dir tot. I cal que us ho digueu tot. I cal que ens ho digueu tot. Qui millor que vosaltres per dir-ho, perquè dubto que hi hagi un altre col·lectiu que acumuli la mateixa quantitat de coneixement, la mateixa quantitat de sensibilitat i la mateixa quantitat d'implicació. No veig que sigui possible millorar-ho, des d'aquest punt de vista.

De manera que aquí hi ha una certa responsabilitat vostra avui i, com deia en Pere, cada dia. Deixeu-me fer-vos una reflexió: correm el risc de quedar-nos enganxats en el concepte de participació. A més d'estar-ne convençuts i de proclamar-ho, i d'intentar practicar-ho, em sembla que fa falta un esforç nou, concret, per renovar-ne el contingut, per renovar-ne l'aplicació, per renovar-ne la utilitat i el sentit social. Vosaltres sou, en relació amb el sistema educatiu, sempre, en cada nivell, la punta de la piràmide, tant per a Catalunya, per a cada territori, per a cada ciutat, com per a cada escola. Us proposo que comencem a pensar en la participació i el rol de cada nivell des del consell escolar de centre.

I, a més de piràmide, la vostra institució té una part evident de nina russa. Cadascú alimenta el següent, o hauria d'alimentar el següent. Hauríeu d'estar tots molt ben lligats, molt ben connectats, afegint-hi un sistema nerviós que us connectés i que us donés una permanència de funcionament intel·ligent i d'aquest vostre coneixement i experiència. Experiència i futur, diu el títol.

Us convido que cada consell escolar, en el seu nivell, sigui capaç de repensar el seu paper després de vint anys —teniu raó, president, que ja és hora que n'actualitzem la definició—. N'heu après i segur que en sabeu, i que teniu mil idees i mil iniciatives possibles. Repenseu els consells en el seu conjunt i en cada un dels seus nivells, etc. I, a més, lligant-ho amb el que intentava dir-vos abans respecte al concepte de participació, que cada consell sigui capaç de dir: aquest any, aquest mandat, aquests quatre

anys, aquest període (el que toqui) volem aconseguir això, volem arribar fins aquí, volem que succeeixi això en el nostre àmbit, en la nostra part de la piràmide.

És a dir que, a més d'assegurar el compliment de les funcions que la llei us encomana, o d'exercir els drets que el sistema us reconeix, com els exercim? cap a on orientem les prioritats, les intensitats i els accents del treball del consell en cada moment i en cada nivell?

Mireu, la temptació és clara: assignar conceptes i objectius en aquest període en cada una de les taules en què ara us reunireu. Jo faig el mateix pecat ara que denunciava abans: començo pel Consell Escolar de Catalunya, però per acabar en el que em sembla que és més important. El Consell Escolar de Catalunya representa la norma; representa la vigilància i la supervisió, i la intel·ligència, respecte al que l'Administració, el país, el sistema democràtic en el seu conjunt es dona com a regles del joc i com a marc de funcionament general. Jo crec, en aquesta línia de redefinir, que podria augmentar la seva capacitat d'interpel·lació, i la seva capacitat també, no només de vetllar per la norma i d'informar-la i d'emetre dictàmens, és a dir, tot això que ja feu i molt bé, sinó que a més poguéssiu tenir un xic més d'iniciativa pròpia i una certa capacitat de veure què succeeix amb els resultats de les normes que heu dictaminat o de què heu informat prèviament. Em sembla que això es fa menys. Hi hauria d'haver també un cert paper avaluador del que està succeint al país, i que tinguéssim sempre aquesta interpel·lació, en el sentit més elemental i directe d'estar sempre prou atents per detectar fenòmens de fons que exigeixin presència, o almenys veu alta.

Ara comença un nou període, que de fet acaba de començar fa poc i que intenta mirar lluny: és un període de renovació en tots els terrenys, també en el normatiu (Estatut, Llei orgànica, Llei d'Educació de Catalunya)... La Llei d'Educació de Catalunya... Si sou el Senat, la llei és vostra. El que hauria de passar és que la llei sortís d'aquí, en els conceptes. Després els parlamentaris ja hi afegiran tot el que la democràcia afortunadament representa d'interessos, de punts concrets, de passions, etc. Però l'estructura, en fi, la concepció, la teoria que l'ha de servir, la imatge i la definició de model educatiu que hi ha d'haver al darrere de la Llei d'Educació de Catalunya no trobarà millor seu que aquesta per ser expressada. De manera que, després d'una feina imprescindible que ha de fer el Departament, que ha de fer el Govern, de posar sobre la taula una primera aproximació, us tocarà treballar, i espero que molt i bé.

En els consells escolars territorials i encara més els municipals, hi ha en aquests moments un objectiu clar. Una cosa són els principis aquests que diem, com el de participació que molt sovint proclamem —no sé si per justifi-

car-nos, més que una altra cosa— cohesió, igualtat, equitat, equilibri... Bé, ara es tracta de construir. Ara toca fer-ho, no només dir-ho i no només escriure-ho en les normes. Ni tan sols en els decrets o en el Pacte Nacional per a l'Educació, que ja està fet, i ben fet i ben dit. Ara toca exercir-ho, que vol dir aconseguir un sistema que efectivament funcioni en xarxa, com s'ha dit, i que efectivament avanci en equitat en tot el territori. I qui més ha de guanyar qualitat és l'escola pública. Qui té més terreny per córrer i més obligació de fer-ho, i de ser la millor, és l'escola pública. I a més tenim l'obligació i la convicció que ens interessa fer-ho de braç amb l'escola concertada, que és una part significativa i en aquests moments diguem-ne natural d'aquest país. Però l'objectiu d'aquest país és tenir una escola pública de la màxima qualitat i dignitat, que arrossegui en aquesta direcció tot el sistema. I aquesta funció, a la pràctica, els consells escolars territorials i municipals, no només l'han d'acompanyar, no només l'han d'il·lustrar amb lamentacions quan toca —que toca, de vegades—, amb crítiques o amb supervisions institucionals obligades, sinó que l'han de construir també. Han de ser-ne part. Els principis de cohesió social, d'efectiva distribució d'alumnat, de coresponsabilitat, sense uns consells escolars municipals i territorials forts, intel·ligents, prudents i savis, no els aconseguirem.

Abans deia que el Consell Escolar de Catalunya té la llei com a marc d'actuació. En aquest terreny tindreu un Departament que posarà en peu un projecte de descentralització potentíssim i, per tant, repensarà els seus Serveis i, sobretot, proposarà o plantejarà mecanismes d'entesa amb els ajuntaments, de cogovernació o de delegació efectiva de competències o capacitats en aquests ajuntaments. Els consells escolars municipals, en aquest escenari, han de tenir un paper evident i potent.

I ara ens podríem estendre entorn dels conceptes de ciutat educadora, de plans d'entorn... És obvi que no hi podem entrar, però ja veieu que aquí hi ha molt per fer.

M'interessa parlar-vos del consell escolar de centre. Hem de saber construir realment un món nou. El consell escolar de centre representa una peça clau en aquest terreny de la relació escola-societat, escola-família, en què em sembla que podem compartir una certa diagnosi d'insuficiència o d'insatisfacció respecte a com estem o a com han anat evolucionant les coses. Aquí, com sempre passa, hi ha experiències magnífiques i meravelles, però no pas un mapa que ens hagi de tranquil·litzar ni de bon tros, més aviat el contrari. Ahir era en una d'aquestes visites territorials que un conseller d'Educació ha de fer, encara que sigui només per aprendre, i que és veure de prop escoles per dintre i pobles i equips directius i comu-

nitats educatives senceres. I en veia una d'aquestes experiències, una de concreta, petita, menor, en un poble de mil habitants, que segurament tenen avantatges des d'aquest punt de vista. És molt difícil treballar això en un poble, i alhora és molt diferent fer-ho en un poble de mil habitants que fer-ho en un barri o en un districte de 200.000 o en una ciutat de 80.000, o, fins i tot, en una ciutat de 10.000. Però, així i tot, allà tenien un mecanisme, tenien un projecte educatiu basat en el concepte d'educació emocional —que, com tots sabeu és, a més, la convicció profunda i l'experiència magnífica del president del Consell Escolar— i havien aconseguit efectivament un mecanisme de relació amb les famílies. Dintre del centre hi havien obtingut uns fruits evidents, però més enllà també. Hi havia una implicació del conjunt del poble en el funcionament de l'educació absolutament espectacular. Segurament, no és una recepta aplicable de la mateixa manera a tots els entorns que vosaltres representeu, però vull dir és que es pot i que s'ha d'entrar en aquesta matèria i s'ha de decidir en cada cas què convé.

El Departament d'Educació apostarà a fons per l'autonomia de centre i pel concepte de projecte educatiu, que són conceptes dels quals segurament se n'ha abusat, escrit i dit, però és la nostra responsabilitat fer-los possibles, donar-los-hi contingut, suportar-los i donar-los gruix. I molt especialment en aquest escenari, en què l'estabilitat dels equips no està pas garantida, i la continuïtat normal dels projectes encara menys, el consell escolar de centre pot i ha de representar això: ha de construir, ha de ser el senat particular per elaborar aquest projecte educatiu de centre. El Consell Escolar de Catalunya és a la llei el que el consell escolar de centre és respecte al projecte educatiu. Escolteu-me: necessitem 2.800 projectes educatius, i cap igual que l'altre. Cada escola n'ha de tenir el seu. I estic segur que hi ha raons per pensar que, en fi, més enllà d'uns comuns denominadors evidents que segurament han de compartir-se en un grau altíssim, fa falta precisament la feina d'encertar o de decidir quin és el teu propi món, el teu propi model, la teva pròpia manera de fer-ho.

Bé, doncs... Endavant. Estaré encantat d'escoltar i de rebre els resultats de les vostres deliberacions, però la setmana vinent i el mes vinent, aquesta interpellació que us deia en començar la farem en els dos sentits, perquè des del Departament us continuarem interpellant també. Aquest Departament ha decidit obrir-se, ha decidit organitzar-se i ha decidit acostar-se a l'educació en general i als centres en particular, i als docents encara més.

Som-hi. A treballar. Que vagi molt bé i felicitats per endavant. Gràcies.

Conferència general

La conferència general, a càrrec del doctor Nolasc Acarín Tusell, porta el títol de *La cooperació humana*.

El doctor Acarín és nascut a Barcelona i és doctor en Medicina per la Universitat de Barcelona, de l'especialitat de Neurologia.

En el capítol de càrrecs de representació o de gestió que ha ocupat en institucions relacionades amb la neurologia, hi ha una llarga llista, tant de les del país com d'anglosaxones. Actualment és membre de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Ha publicat nombrosos articles i també és autor, coautor o director de diverses publicacions especialitzades. Cal destacar una publicació de divulgació i de qualitat que ha tingut una gran acollida entre nosaltres: *El cerebro del rey*. És un llibre sobre l'evolució

de la vida, la sexualitat, la consciència, la memòria, l'envelliment i la mort.

El doctor Acarín és des del 2004 membre del Consell Assessor de Sanitat de Catalunya, i des del 2005 és vocal del Consell Català d'Especialitats en Ciències de la Salut.

Una dada molt significativa és que ha estat cap de la Secció de Neurologia de l'Hospital Universitari de la Vall d'Hebron de Barcelona, concretament des del 1972 fins al 2006. Actualment, és professor de la Facultat d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra.

Per acabar, esmentem un aspecte molt concret i molt personal que a ell li agrada destacar: és pare de tres fills i avi de dos nés.

La cooperació humana

Agraïxo al Consell Escolar de Catalunya aquesta invitació a participar en la vostra Jornada de reflexió. Sóc metge neuròleg i em dedico especialment a veure i tractar malalties relacionades amb el cervell i el conjunt del sistema nerviós i, per extensió, em preocupo pel funcionament del cervell. Arran del suggeriment del senyor Darder, vam estar pensant conjuntament quins temes podrien tenir interès perquè jo els aportés aquí, una reunió l'objectiu fonamental de la qual és reflexionar.

La meva intenció és explicar alguns dels aspectes cabdals pel que fa a l'espècie humana i les seves capacitats cerebrals i, evidentment, amb relació al que ha estat l'evolució.

Fent un petit esforç de recordatori, pensem en la llarga evolució dels primats actuals. Al final hi queden, pel que fa als no humans, els ximpanzés, els goril·les i tota la saga de les diferents espècies humanes fins a arribar als sàpiens que som nosaltres. És interessant veure això en el sentit que ens pensem que som els reis de la creació (per això el meu llibre es titula *El cerebro del rey*, entès com el rei de la creació), però, en realitat, dels tres mil milions d'anys d'evolució de la vida al planeta, només 100.000 anys corresponen als humans. Per tant, tres mil milions comparat amb 100.000 anys és només el començament. I no s'ho prenguin amb indulgència. Vostès esforcin-se a fer la feina que avui els toca fer i no diguin "com que només portem 100.000 anys, de moment ja està bé". No serveix de justificació, però, quan es diu "quin

desastre aquest país", pensin que les coses van la mar de bé. Si fa quatre dies saltàvem per les branques!

Els humans som tots més o menys similars; no iguals, però sí similars. És interessant saber que nosaltres som una part del conjunt de la naturalesa i que d'aquesta part n'ha sortit l'espècie humana, amb una sèrie de característiques que ara intentaré resumir per veure les que es poden tenir més en compte en l'aprenentatge.

En primer lloc, hi trobem els aspectes relacionats amb l'emoció. Facin un esforç: tanquin els ulls i intentin imaginar-se que són una musaranya o un ratolí de bosc, insectívor, a les quatre de la matinada en un bosc. Comença a clarejar. La musaranya es desperta i sent una olor. L'olor és d'un escarabat. Aleshores la musaranya se'n va ràpidament cap al lloc d'on ve l'olor perquè està molt contenta. Avui l'escarabat serà dinar, berenar i sopar. Serà fantàstic! Se'n va cap allà per agafar l'escarabat, esclafarlo i menjar-se'l. Però hi ha una altra possibilitat: quan la musaranya es desperta en clarejar, surt de sota les fulles de terra, mira i es queda amb els peus de punta, pàl·lida, seca, sense moure's, el cor li palpita, està aterrida perquè l'olor no és d'un escarabat, sinó d'una guineu, i ella és l'esmorzar de la guineu. Així les coses canvien.

L'anècdota serveix per il·lustrar l'origen de les estructures emocionals al cervell, allò que tècnicament en diem el sistema límbic, és a dir, les estructures de la part de dins del cervell que serveixen per interpretar les emocions, les

set emocions. No n'hi ha més. Per a tota la humanitat n'hi ha set, i també aquestes set afecten els ximpanzés. O sigui que compartim amb alguns primats no humans les mateixes i úniques set expressions d'emoció: *la felicitat, la por, la ira, la tristesa, la sorpresa, la repugnància i el menyspreu*. Aquella emoció que tenen el ratolí de bosc insectívor o la musaranya és conduïda a través d'unes estructures de l'olfacció que arriben al cervell i interpreten les olors. Olor d'escarabat, estic contenta. Olor de guineu, estic esfereïda perquè serà un desastre. Aquestes són dues grans emocions.

Tots els éssers humans, de qualsevol indret del planeta, demostrem idènticament les emocions bàsiques mitjançant l'estimulació dels músculs de la cara. L'any 1872 Darwin va publicar el llibre *L'expressió de les emocions en els animals i en l'home*, en què exposava el criteri de la universalitat de l'expressió emocional a partir de les seves observacions personals i de l'anàlisi dels estudis dels neuròlegs francesos del segle XIX. En aquest text aprofundia l'estudi del dilema substancial: què domina l'herència o l'aprenentatge? Darwin escriu: " [...] les principals accions expressives que exhibeixen els homes i els animals inferiors són innates o heretades, és a dir, que no han estat apreses per l'individu". A continuació, matisava: "Sens dubte, els infants aprenen aviat els moviments d'expressió dels adults, de la mateixa manera que els animals aprenen de l'home." Ara bé, cal distingir entre l'expressió emocional que és fruit d'un conjunt de moviments facials involuntaris, de vegades inconscients (com succeeix durant el son), i la gestualitat que deriva de moviments voluntaris més o menys dirigits a una finalitat. Els estudis moderns tant psicològics com etològics evidencien la universalitat en l'expressió facial de les emocions, independentment de l'àmbit geogràfic o cultural. Respecte als altres primats vivents hi ha una certa semblança, però l'expressivitat dels humans és més diversificada, la qual cosa correspon a unes àrees més àmplies al còrtex motor del cervell.

Al llarg de l'evolució, de milers i milers d'anys de l'evolució, aquestes estructures es converteixen dins els plecs interiors del cervell en les estructures que avui ens serveixen per interpretar l'emoció. L'origen de l'emoció són les olors. Si vostès hi pensen i fan memòria, trobaran deu mil exemples que ho corroboren. Tots vostès han passat per l'experiència d'anar per un carrer, obrir la porta d'una casa, passar per un lloc determinat i sentir una olor, i a partir d'aquí evocar una escena familiar antiga, agradable o desagradable. Aquella xocolata que feia la tieta... Aquelles coses molt amagades al fons de la memòria que, per un petit llampec d'un flaix olfatori, ens vénen a la memòria. L'olor i l'emoció estan vinculades des de temps antics. Al llarg de milions d'anys l'evolució ha polit el sistema de manera que en els humans les connexions del sistema límbic amb l'olfacte van anar perdent importància, tot i que les olors encara condicionen en part l'aparell emocional, com ho demostra l'associació freqüent entre el record d'una situació agradable i l'olor d'una beguda o el berenar de la nostra infantesa, el gust o el disgust amb què relacionem les olors de l'escola o del lloc de treball,

o la utilització de l'estímul olorós com a clau de seducció en les nostres relacions amoroses. La indústria de la perfumeria coneix a fons les relacions entre l'olor, la memòria i l'emoció.

L'evolució que fa que de l'olfacció passem a l'emoció té a veure també amb l'augment d'una sèrie d'estructures a la part del costat, dins del mateix sistema límbic, que són les que ens doten per a l'afecte, la capacitat d'agregar-nos, l'afecció o la tirada, l'"apego" que se'n diu en castellà, i la recerca del plaer. Resumint-ho molt, podríem dir que al llarg del temps els mamífers i els primats hem anat evolucionant amb vista a aconseguir més capacitat neuronal, més capacitat cerebral, perquè ens agradi passar-nos-ho bé, per al plaer i per a l'afecte, com també més capacitat d'enganxar-nos afectuosament als altres. Això és un dels aspectes fonamentals que veurem després. Som una espècie absolutament desvalguda, que no servim per a gaire cosa, però tenim un cervell que inventa i unes capacitats per a l'afecte que ens ajuden a agregar-nos, a ser altruistes, solidaris... Ho veurem més endavant.

Ahora, aquest sistema límbic fa que puguem tenir una selecció d'opcions que ens porta a focalitzar l'interès. Traiem el cap de sota la palla o obrim la finestra en sortir del llit, i tenim deu mil opcions, però és la nostra capacitat emocional que ens fa focalitzar l'interès en una cosa o una altra.

Les emocions i la motivació són funcions cognitives o mentals que depenen de dues estructures cerebrals específiques: el sistema límbic i el còrtex prefrontal. L'alteració d'aquestes estructures trastorna la capacitat emocional, la motivació i el comportament.

El *sistema límbic* està format per un conjunt de nuclis situats a la part interna i lateral dels dos hemisferis cerebrals, on es localitzen alguns centres nerviosos que, alhora, desenvolupen feixos llargs de fibres que arriben a connectar amb moltes altres parts del cervell. Es pot dir que el sistema límbic està situat al centre del crani, darrere del nas. En els petits mamífers insectívors, com la musaranya o el ratolí de bosc, el sistema límbic es relaciona directament amb l'olfacte, de manera que les olors que l'animal percep, que són la seva font principal d'informació, estimulen el sistema límbic, el qual elabora després el tipus de resposta més adequat a l'estímul.

Aquí hi vull assenyalar un parell de nuclis: l'amígdala, que es diu així perquè té forma d'amígdala però que no té res a veure amb l'amígdala del coll (únicament per la forma, que recordin que en llatí vol dir ametlla) i l'hipocamp. L'amígdala és una estructura amb moltes subdivisions que té a veure amb el que explicava abans de les emocions. Amb les emocions i amb la capacitat per a l'afecte, com també el seu contrari: la capacitat per a l'agressivitat, per a l'agressió. Així, doncs, el suport estructural de la capacitat afectivo-emocional es troba a la cara interna i infe-

rior de cada hemisferi cerebral, en una estructura formada per diversos nuclis i una munió de línies d'interconnexió, que hem anomenat *sistema límbic*, que inclou els nuclis implicats en l'afecte-solidaritat (*amígdala lateral*), en l'agressivitat (*amígdala medial*), en el sentiment de plaer, especialment sexual (*septum*), com també el nucli implicat en la gestió de la memòria (*hipocamp*). Per ser més exactes, caldria afegir a aquestes estructures una part del *còrtex frontal anterior*, la lesió del qual altera tant la capacitat emocional com els sentiments i, fins i tot, les funcions que permeten una interrelació social eficaç.

L'hipocamp té a veure amb l'entrada de la memòria. En registrem les coses al llarg del dia, ens van entrant, ens queden, com ara està de moda dir, en "standby" a dintre del cervell, ens queden pendents d'una gravació estable en aquesta sèrie d'estructures, computant una sèrie de neurones. Aquest és un procés molt interessant. Queden dins l'hipocamp i, durant la nit, que per a això són els somnis, els passem al que, utilitzant el símil informàtic, en podríem dir el disc dur, és a dir, ho gravem d'una manera fixa, estable i duradora.

L'activitat onírica (els somnis) pot ser que tingui la funció de filtrar les percepcions emmagatzemades en primera instància i, d'acord amb el seu contingut emocional (reforçament de la memòria), passi a gravar en la memòria a llarg termini el que s'ha percebut. Així, doncs, el son i els somnis desenvoluparien una funció de garbellar i descartar les informacions innecessàries o emocionalment no desitjades. En aquest darrer cas, encara es pot plantejar una altra hipòtesi: si bé es pot tractar de percepcions no desitjades, cal que tinguin un suport emocional suficient per quedar vinculades en alguna forma de memòria; en aquest cas, serien informacions que es transferirien a un banc de dades protegit (o memòria inconscient) que s'encarregaria d'emmagatzemar experiències poc agradables o poc convenients d'acord amb els patrons culturals, i quedarien en la memòria protegida, des d'on poden influir tant sobre el nostre pensament com sobre algunes conductes poc controlades.

Per tant, en funció de la qualitat emocional d'allò que ha arribat, és a dir, a partir d'una determinada qualitat emocional, gravem un coneixement, una experiència, o no la gravem. Per exemple, qualsevol de vostès que visqui en una ciutat mitjana o gran al llarg del dia es pot encarar, si no s'està tancat a casa, amb unes 70 o 80 mil cares. De vegades només són deu mil. Si al cap del dia li pregunten: "Qui t'has trobat avui?, Qui has vist?", respon: "Sí, el fill de la tia no-sé-què", o sigui una vinculació familiar, o bé "M'he trobat la nena", la néta, la neboda, la parenta, o bé "M'he trobat un tio [que pot descriure fil per randa] que m'ha posat el ganivet aquí i m'ha demanat la cartera." És a dir, que les úniques cares que recorda són aquelles que ha vist amb un cert impacte emocional. I això no és per cap altre motiu sinó per aquesta estreta relació entre l'amígdala i l'hipocamp, que fa que allò que acabem gravant, que recordem, sigui allò que té un determinat impacte emocional.

Això que actualment els neuròlegs sabem tan bé, només calia preguntar-ho als mestres de fa uns anys. Gosaria dir que els mestres fa segles que saben que, en funció de l'impacte emocional, els infants n'aprenen o no... i a cop de vara també n'aprenen, i a cop de regla... "La letra con sangre entra" és veritat, perquè és una emoció.

Com els avançava, som una espècie molt vulnerable. No tenim la capacitat de fugida que té una àliga, ni d'endinsar-nos en les profunditats del mar com un peix o com un tauró. No tenim les urpes del tigre, no tenim l'empenta dels toros, no correm com una gasela. Som molt vulnerables, molt invàlids com a espècie. Però, en canvi, si hem triomfat, per dir-ho així —em perdonaran que digui una paraula en aquest sentit massa tenyida d'antropocentrisme—, si l'espècie humana no té competidor en tot el planeta, excepte els microbis que ja és una altra història, és per dues coses: perquè tenim un cervell capaç d'aprendre, de desenvolupar coneixement i tècnica, i, d'altra banda, per la nostra capacitat d'agregar-nos, d'enganxar-nos els uns als altres. Si no, no seria possible la cooperació, ni la ciència, ni la tecnologia. Nosaltres, a través del nostre cervell, hem aconseguit tirar endavant tota una sèrie d'experiències, escriure-les, transmetre-les, fer llibres i, al final, passar el coneixement a unes màquines que són els actuals ordinadors. I amb això, què hem fet? Doncs, hem canviat. O sigui, no som nosaltres que ens adaptem al medi, com ha estat al llarg de milers, de milions d'anys. Ara som nosaltres els qui transformem el medi, per bé o per mal (això ja és una altra història). Som nosaltres els qui modifiquem el medi. No ens hem posat una pell més gruixuda per estar aquí avui units i aguantar la pluja, el fred o el sol. No. Hem construït una casa. I si fa calor, aire condicionat. I si fa fred, calefacció. I si ens volem abrigar, ens posem vestit. I si no, ens el traiem. I si volem volar més amunt que qualsevol ocell, tenim un avió. I més avall, un submarí. I si no tenim urpes de lleó, podem fer unes bombes absolutament esclafadores (no hi ha cap lleó que pugui competir amb les nostres bombes).

És a partir del cervell gros, de l'aprenentatge, de l'acumulació d'informació i d'experiències i de l'elaboració en el coneixement de tot això, que fem la tecnologia, la tècnica. És a partir de la capacitat d'agregar-nos els uns als altres que aconseguim tirar endavant característiques com l'altruisme: "mira, jo faig això; algun dia tu ja ho faràs per mi", que no es alta cosa que allò que en direm després l'economia, aquesta capacitat d'intercanvi que no té cap altre animal. Som l'únic animal capaç de tirar endavant aquestes qualitats.

Hi ha un aspecte especialment interessant, que potser vostès també, per raons òbvies, trobaran especialment interessant. És el que fa referència a la formació en la infància i en l'adolescència, i que té a veure amb la neuroplasticitat. Aprenem a partir de consolidar en la memòria una experiència, un coneixement, una informació. I aquesta consolidació es fa mitjançant la connexió d'una sèrie de neurones. Hi ha neurones que es connecten i, si aquella connexió es reforça i queda estable, allò queda en la

memòria. D'aquests contactes, en diem tècnicament sinapsis (ja Cajal, abans de conèixer tot el que es coneix avui, deia que les sinapsis són "el refugio del recuerdo"). Així, doncs, a partir d'aquesta capacitat de fer sinapsis, fixem la informació, la gravem a la memòria i, per tant, acumulem coneixement. Precisament, un dels problemes greus que tenim avui, la malaltia de l'Alzheimer, comença amb aquest aspecte: decau la capacitat d'establir sinapsis en diverses zones del cervell i per això no es pot gravar més memòria.

Aquesta capacitat d'anar establint sinapsis s'anomena capacitat neuroplàstica i va modificant el cervell. Vostès ara en sortir tindran un cervell diferent del que tenien en entrar, i a la nit el tindran diferent de com el tindran en sortir d'aquí. Si els poguessin obrir el cap i amb un microscopi electrònic mirar-los el cervell, veurien que hi ha una sèrie de connexions que fa dues hores no hi eren, i d'aquí a cinc hores n'hi haurà unes que ara en aquest moment encara no hi són. Aquesta capacitat té el que se'n diu una finestra o un període crític, que és especialment la primera infància i que després arriba, estirant molt, fins al voltant dels vint anys. En aquest període la capacitat per establir sinapsis és riquíssima i importantíssima. Tot queda gravat. Recordin que als primers tres o quatre anys aprenem les tres coses fonamentals per a la vida:

1. La base de les relacions socials: qui és proper i qui és aliè (aquest és de la família, aquell és un parent, l'altre és un veí i l'altre és un que passa pel carrer). Això un infant de dos anys ho sap discriminar bé.
2. El control motriu, no només d'agafar un got i no vessarlo sobre la taula, sinó també d'estar dempeus i caminar. I ja no diguem després, moure la mà per a l'escriptura.
3. El llenguatge, el verbal simbòlic i el llenguatge escrit.

Sense aquests tres elements, l'espècie humana no existiria. Les tres són la base del que vindrà després.

Ara, fixin-se en aquesta frase: "Promoure la felicitat per sobreviure." Això no ho he escrit jo. Hi ha un famós article de Darwin, dels anys seixanta del segle XIX, que acaba dient: "Per tot el que ara he estat explicant, puc concloure que una tribu, si és feliç, té més garanties de sobreviure que una que sigui infeliç i que s'estiguin barallant entre ells." Això és una cosa escrita fa dos-cents anys, fa cent cinquanta anys. I és exactament així. I això passa entre nosaltres, però també entre els altres primats, sobretot els propers, els primats grans (ximpanzés, gorilles, orangutans...). Aquells que tenen capacitat d'empatia, simpatia, col·laboració i actituds altruistes, viuen millor, són més feliços i moren més tard, que és un indicador bo per veure si una persona, un individu, sigui humà o animal, tira endavant a la vida o fracassa: saber quant temps viu. Actualment els humans vivim uns 82 anys (les dones més, els homes menys), però fa cinquanta anys en vivíem

40. Per tant, sembla que les coses van millor ara. Això és una dada molt objectiva.

Tendències bàsiques en el comportament humà

Hi ha tres tendències bàsiques en el comportament humà, que mantenen una correlació directa amb algunes estructures cerebrals específiques i que han estat determinants en el procés d'hominització i socialització de la nostra espècie: les tendències al plaer, a l'afecte i a l'agressivitat. Són probablement els impulsos que ens han permès arribar a ser el que som, per bé o per mal. Aquestes serien les tres cordes fonamentals, la modificació de les quals per la consciència (conscient i inconscient) permet l'àmplia diversitat de sentiments i conductes, fins a arribar a compondre moltes melodies diferents.

La *tendència al plaer* té un rol singular com a mòbil de la vida. Donem plenitud al plaer amb la satisfacció alimentària i el contacte maternofilial en iniciar la vida, i després amb l'adquisició de coneixements i el gaudi sensual a partir de les nostres possibilitats sensorials o amb la descàrrega sexual. Però també és cert que en personalitats perverses el plaer es pot obtenir fent mal a una altra persona, com en el sadisme.

La *tendència a l'afecte i a la solidaritat* ha permès la perpetuació de l'espècie en facilitar la vida en col·lectius humans cada vegada més amplis, però també és una tendència que pot generar (per defecte) frustracions i ansietat. Les actituds de simpatia, fruit d'aquesta tendència, poden, a més, ser font de plaer.

L'*agressivitat* se situa en l'origen de la supervivència com a defensa contra el medi hostil al llarg de molts mil·lennis. És l'impuls que ens permet aprofitar i explorar la natura o que ens estimula a l'adquisició de coneixement i la millora consegüent de les formes de vida. Quan es gestiona negativament, però, té una expressió perversa, perjudicial per als altres i per a nosaltres mateixos.

La potència intel·lectual dels humans, conseqüència d'un neocòrtex molt més extens i desenvolupat que el de qualsevol altre mamífer, és el gran modulador de l'aprofitament i la contenció d'aquestes tendències bàsiques. Al neocòrtex s'hi emmagatzema la memòria, mitjançant la neuroplasticitat i l'aprenentatge (allò que percebem des que naixem), s'hi acumulen els missatges, records, satisfaccions, frustracions... i així s'estableixen uns o altres circuits bioelèctrics que influiran sobre l'expressió de les tendències bàsiques en la nostra conducta quotidiana.

La capacitat per gestionar de la manera més eficient tots aquests recursos cerebrals determina que ens sentim millor o pitjor en la vida i que estiguem més o menys sans.

L'evolució, el medi i els pas del temps han seleccionat el

cervell dels humans i les seves capacitats, però a partir del naixement hem d'escometre dues funcions importants: desenvolupar i commutar els circuits neuronals i carregar al cervell la informació necessària per a la nostra vida.

Sovint, sentim a dir que "el saber no ocupa lloc", però no és cert. A partir de la percepció i l'experiència, les neurones desenvolupen filaments (àxons i dendrites) que serveixen per interconnectar unes neurones amb unes altres, tot creant un tramut d'interconnexions que serveix per donar aixopluc a la memòria.

Un individu estimulat per la percepció desenvolupa més connexions que un altre menys receptiu. Així, doncs, el coneixement, el saber, ocupa lloc i fa créixer el volum cerebral.

Sembla que el cervell humà té en néixer uns 100.000 milions de neurones i des de la joventut (si no abans) s'inicia el lent procés de la mort neuronal, la pèrdua de neurones que es pot accelerar pel consum de substàncies tòxiques, la desnutrició, o la disminució de l'aportació d'oxigen i glucosa necessaris per al funcionament del cervell. Si bé naixem amb el nombre màxim de neurones, el nostre cervell té en el moment del part només el 26% del volum del cervell adult. El creixement del volum cerebral al llarg de la infància i l'adolescència és conseqüència, en part, de l'augment de la mida de les neurones (no del seu nombre), però fonamentalment pel desenvolupament dels àxons i les dendrites, ramificacions eferents i aferents del cos neuronal, que es multipliquen, s'estenen i interconnecten unes neurones amb les altres, especialment després del naixement, en els primers anys de la vida. Es tracta d'un procés molt precoç, perquè el cervell arriba gairebé al volum adult en completar la primera dècada de la vida. L'augment de volum del cervell entre el naixement i l'edat adulta s'ha d'atribuir, doncs, al desenvolupament d'àxons i dendrites i a l'establiment de la commutació cerebral mitjançant les connexions sinàptiques entre les neurones. Aquesta sèrie de processos s'anomena neuroplasticitat i, en un sentit ampli, també caldria incloure en aquest concepte els processos de regeneració neuronal que s'estudien actualment.

Neuroplasticitat és la capacitat del sistema nerviós per augmentar o disminuir el nombre de ramificacions neuronals i les sinapsis, a partir de l'estímul sobre el còrtex cerebral mitjançant l'arribada de potencials d'acció a les neurones. És així com s'entén que sigui la base estructural de l'aprenentatge. Com he dit abans, amb l'edat disminueix la capacitat neuroplàstica del cervell.

Així, doncs, per aconseguir la precisió i la configuració complexa del cervell adult, és imprescindible que sigui estimulat suficientment des del naixement. Des de fa molt temps se sap que els nadons abandonats, poc estimulats o amb carència de satisfaccions es desenvolupen més lentament que els que són atesos correctament. Avui sabem que un menor desenvolupament psicomotor és con-

seqüència d'una estimulació deficient de la neuroplasticitat, sempre que no hi hagi lesions cerebrals.

La capacitat de desenvolupament neuroplàstic del cervell humà no és constant al llarg de tota la vida. Té un inici frenètic en els primers mesos o anys de la vida i després, a l'adolescència, s'estabilitza i comença a declinar a partir del 20 o 25 anys, si bé amb un entrenament adequat es pot mantenir una certa capacitat neuroplàstica (i, per tant, d'aprenentatge) fins a edats molt avançades.

El període neuroplàsticament més actiu se situa entre el naixement i els dos o tres anys. Era lògic suposar que fos així, perquè en aquest període els humans realitzen el major aprenentatge sensorial, motor, d'equilibri en caminar, de reconeixement de persones i coses, de comprensió del llenguatge, etc. Per tant, es pot afirmar que aquesta etapa vital té una notable transcendència en la formació de la personalitat de l'individu. Que el nen o la nena se senti atès, satisfet i estimulat influeix decisivament sobre la construcció del seu teixit nerviós, perquè s'enriqueixen les ramificacions dendrítiques i es crea un nombre més elevat de sinapsis, o bé, contràriament, es frustra el seu desenvolupament neuronal-sinàptic si és atès deficientment. L'estimulació en aquesta primera etapa de la vida (com ja van intuir diversos psicòlegs: James, Freud, Wallon, Piaget, etc.) influeix notablement sobre la personalitat futura de l'individu, tant per la gravació sinàptica dels records satisfactoris o frustrants, com per la formació de la memòria implícita, és a dir, del que s'aprèn per influència, mimetisme, sense adonar-nos de l'aprenentatge. Progressivament, es va configurant l'estructura neuronal-sinapsi-neurona, que pot estar més o menys desenvolupada i que emmagatzema una determinada memòria en arribar a l'adolescència, d'acord amb l'experiència viscuda. Això ens diferencia els uns dels altres (a més del patrimoni genètic), fins i tot entre germans. L'estructura cerebral es forma amb una o una altra qualitat, d'acord amb els estímuls que es perceben des de la primera infància.

El substrat de la memòria és la sinapsi. El reforç del senyal elèctric a la sinapsi tanca una unitat d'informació (que en paraules d'Eccles construiria una "psicona, o unitat d'activitat psíquica"), a partir de la qual, com major desenvolupament dendrític i major desenvolupament sinàptic, major riquesa de memòria. Recordem que Santiago Ramón y Cajal, al començament del segle XX, ja va suggerir que l'aprenentatge s'assentava probablement en el reforç de les sinapsis a partir d'una activitat elèctrica intensa entre les dues neurones connectades. Però va ser als anys cinquanta del segle XX que Donald Hebb va establir els principis del reforç de les sinapsis com la base de la fixació de la memòria.

Les arrels de la conducta

Els impulsos orienten la nostra conducta cap a objectius molt simples: la perpetuació de l'espècie i la consecució del plaer, com succeeix en altres animals. No obstant ai-

xò, els humans tenim un còrtex cerebral molt més desenvolupat que permet pensar, idear, reflexionar, acumular més coneixement i intentar contenir i controlar els impulsos, que sovint apareixen amb vestits que els donen aparències molt diverses.

La conducta es fa més complexa a causa de la interacció social i la cultura. Si hi aprofundim i separem allò principal i allò accessori, ens trobem amb els mòbils universals de la història humana. Entre els humans podem distingir matisos diferencials en les diverses conductes, però els grans mòbils són sempre els mateixos: donar satisfacció als impulsos. El vestit cultural ens pot enganyar si no prenem precaució. Ser lúcid no és fàcil. Els gens que ens van transmetre els nostres progenitors han creat un cervell amb estructures diverses i complementàries que donen suport als impulsos.

Els gens són importants per configurar el cervell i el comportament humà, són un factor determinant. Però l'aprenentatge al llarg de la infància i l'adolescència també hi influeix, perquè ajuda a gravar en el nostre cervell les formes amb què desenvoluparem les pautes de conducta. Conèixer l'experiència de la infantesa ajuda a comprendre la conducta dels adults. La cultura adquirida permet un cert control, adequació i contenció dels impulsos per adaptar-se millor a la convivència en comunitat.

L'aprenentatge emocional al llarg dels primers anys de la vida influeix en la capacitat per sentir o expressar les emocions, l'experiència emmotlla la nostra habilitat emocional, la motivació i la conducta són filtrades per les emocions de satisfacció o insatisfacció. Embolcallats per les emocions, els impulsos es desenvolupen i es diversifiquen en diferents tendències.

Els impulsos

Igual que la resta d'animals, tenim dos objectius bàsics en la vida, de manera que els impulsos que ens governen tendeixen a aconseguir-los: es tracta de la *perpetuació* i la satisfacció de l'ànima de *plaer*. Són els dos grans estímuls que ens fan viure. La perpetuació comprèn tant la necessitat de sobreviure, com la de reproduir-se; podria ser l'equivalent al que algunes escoles psicològiques caracteritzen com l'instint de vida. Aconseguir el plaer implica també evitar el dolor. Com les nombroses branques d'un arbre que surten d'un tronc comú amb diverses arrels, els impulsos s'expressen en un conjunt de tendències que podem agrupar en tres blocs:

- a) Les tendències a créixer, desenvolupar-se, nodrir-se, aprendre, investigar, generar riquesa... són tendències que ens orienten cap a la maduresa i la seguretat en nosaltres mateixos, com a pas imprescindible cap a la reproducció. Naixem desvalguts i durant la infància i l'adolescència aprenem a desenvolupar-nos i a acumular experiència; sense això, no seríem capaços d'aparellar-nos i reproduir-nos.

- b) El segon grup inclou les tendències per sobreviure en un medi difícil: les tendències a defensar-se, protegir-se, trobar refugi, atacar... Totes estan relacionades directament amb l'estructura cerebral de l'amígdala, amb la capacitat per a l'afecte, i també amb la capacitat per a l'agressió.

Sense afecte no podríem ser cooperatius ni altruistes i no hauríem construït societats àmplies i complexes. Per tant, la protecció i la defensa serien poc eficaces, com succeeix als petits mamífers insectívors que viuen en solitari i són víctimes fàcils dels depredadors. Els éssers humans no som veloços per fugir com les gaseles, no tenim les urpes dels óssos, ni les dents dels lleons, però, en canvi, tenim la capacitat d'associar-nos, de constituir famílies, clans i tribus, que permeten trobar la seguretat col·lectiva; tot això és possible arran de la nostra capacitat per a l'afecte i la cooperació.

- c) El tercer grup inclou les tendències encaminades directament a la reproducció o a la perpetuació en un sentit estricte. Creixem i ens desenvolupem (grup a), ens protegim, ens defensem i ataquem (grup b) per aconseguir situar-nos en bona posició per procrear i tenir cura de la nostra prole, i aconseguim ser biològicament eficaços.

Relacions socials complexes, altruisme, moralitat i simpatia

Les relacions altruistes s'observen en molts animals, si bé convé distingir entre altruisme i cooperació. El fet que els xacals s'agrupin per caçar no significa que entre ells practiquin l'altruisme. Entre els primats no humans s'han documentat diverses formes d'altruisme recíproc i de simpatia, tot i que entre els humans és on aquests caràcters s'han fet més universals, per la major capacitat cerebral i per la necessitat de conviure en grup.

El comensalisme, la vinculació-afeció i el sentit comunitari són uns dels aspectes més rellevants de l'hominització. La vulnerabilitat de l'animal humà se supera gràcies a la capacitat per viure en grup i establir vincles estrets d'amistat i camaraderia, com també d'acceptació de lideratges entre els seus components mitjançant l'acceptació de pactes i normes per a la convivència.

Gràcies a la tendència a l'afecte, els humans hem sobreviscut, perquè en vam poder organitzar en comunitats amb vincles complexos entre els individus i senyes d'identitat pròpies. La comunitat ens ha permès enfrontar-nos d'una manera eficaç al medi advers i aconseguir ser hegemònics al planeta. Les capacitats per a l'afecte, per establir vincles estables, juntament amb la gran capacitat del cervell humà per acumular coneixement, són a l'origen de l'èxit dels humans com a espècie.

La vida en comunitat demana regles i normes a fi que els interessos individuals no topin amb els col·lectius. En progressar l'evolució i aparèixer els mamífers, es va desenvolupar el sistema nerviós, primer el sistema límbic, l'anomenat cervell olfactiv-emocional, i més endavant es va desenvolupar el neocòrtex o escorça cerebral moderna dels mamífers més evolucionats. Amb el cervell emocional construït així, podem establir relacions afectives i vincles entre els individus; amb el neocòrtex podem integrar totes les informacions, generem idees, raonem, i així acumulem coneixement.

Semblantment a una ciutat antiga que perviu fins avui, per exemple Roma, en el cervell humà també s'hi superposen els diferents estrats evolutius. Així, ens podem arrossegar i defensar el territori com un rèptil; decidir si ataquem o fugim en funció de qui sigui l'adversari, com els petits mamífers insectívors; i també tendim a agrupar-nos en comunitats, festejar la nostra parella i tenir cura de la prole, com els primats. Al sistema nerviós humà s'hi acumulen tots els estadis nerviosos anteriors, i això explica que compartim tantes pautes de conducta amb els altres animals. A més, els humans hem desenvolupat extraordinàriament el neocòrtex, fet que ha permès l'expansió de les funcions cognitives, especialment el llenguatge, que ha possibilitat un salt qualitatiu de la nostra natura mitjançant el progrés cultural i les vinculacions estables. Som l'única espècie que pot mantenir una relació afectiva *in absentia*, és a dir, entre persones que es van separar fa molts anys però que es recorden i que si poden es retroben i ho celebren.

Com altres primats, els humans desenvolupem la vida en comunitat, i amb això acceptem l'existència de líders, estratègies de poder i coalicions per assolir-lo. Hem consolidat la divisió sexual del treball. Som comensalistes i compartim els aliments amb els parents propers. Necessitem tenir una llar o campament base on protegim les cries, del qual sortim d'expedició o per treballar, però on després podem tornar. Dels 150.000 anys d'existència de la nostra espècie, n'hem viscut més del 95% com a caçadors i recol·lectors d'aliments. El nostre cervell era eficaç per a aquesta vida i actualment continuem sentint i pensant com aleshores. D'acord amb els antropòlegs, els grups humans primitius no excedien dels 200 o 400 individus, en funció de les possibilitats d'aliment que oferia el territori. Quan després d'uns anys bons augmentava la demografia, el grup es dividia però mantenia certes relacions familiars. D'aquesta manera, podien habitar en un territori ampli dos o tres grups emparentats entre ells, amb una base lingüística similar i, d'acord amb les circumstàncies, col·laboraven i s'ajudaven o competien i lluitaven.

Els clans i les tribus es devien identificar pel territori en què caçaven, pel dialecte que parlaven i per la creença de suposar el seu origen en un avantpassat comú que, com s'ha observat en les cultures paleolítiques que han sobreviscut, adoptava una imatge totèmica inspirada en un animal preuat o en un fenomen natural misteriós (el Sol, la Lluna, el foc, etc.). És així que va néixer la litúrgia màgica al voltant de la necessitat d'identificar-se com a col·lectiu

diferenciat. Les creences màgiques van ser de gran ajut per cohesionar el col·lectiu, igual que les normes o regles de convivència. El grup cohesionat tenia més avantatges i possibilitats de supervivència que un grup disgregat. La màgia va exercir un paper clau per aconseguir la perpetuació de l'espècie. No ens ha d'estranyar que els humans siguin tan propensos a les creences màgiques, perquè van ser un dels factors que van fer possible que avui existim. La credulitat és un ingredient intrínsec a l'espècie.

És fàcil imaginar com es van establir, en la dura vida paleolítica, relacions socials complexes, des de la família nuclear dins la tribu fins al marc més ampli del clan, que agrupava tribus emparentades. Com avui, els individus necessitaven tenir un pla de vida propi, que encaixés en la comunitat i tingués en compte elements d'un cert ideal ètic per tal de facilitar la convivència. Es dona la circumstància encadenada que són precisament els humans moderns els qui desenvolupen més el còrtex prefrontal, que permet una major elaboració d'estratègies i programes de vida personal. La conjunció de vida en comunitat, un cervell més apte i eficaç que el d'altres primats, junt amb l'existència de normes de convivència, van fer que aquelles comunitats fossin més sàvies i perdurables i es convertissin ens els nostres avantpassats. Els qui no van ser capaços d'introduir normes de convivència van fracassar i van desaparèixer. Tots som fills, o néts, de l'eficàcia a millorar l'aptitud.

Així devia néixer la moral, com la norma més o menys sacralitzada, que garantia l'encaix de l'individu en els interessos generals de la comunitat. Els etòlegs han desenvolupat el concepte d'altruisme recíproc com la tendència a l'ajut mutu que es podria centrar en la màxima "jo t'ajudo perquè abans o després tu m'ajudaràs". S'han identificat formes d'altruisme recíproc entre primats no humans i fins i tot en altres animals. Probablement es tractaria d'una forma primitiva de moralitat, de comportament cooperatiu que demana una certa capacitat cerebral per poder ordenar una inversió a llarg termini, en un marc de confiança envers les normes de la comunitat. La inversió energètica de qui ajuda no se sent recompensada a l'instant, sinó que entremig hi ha un espai de temps entre l'ajuda i la compensació. La intel·ligència i la capacitat de simbolització dels humans fan possible que compartir, l'intercanvi i l'altruisme siguin trets socials molt forts i, en conseqüència, només l'ésser humà es capaç d'organitzar una economia. La intel·ligència humana permet que els intercanvis es tanquin fora de temps, en el futur, convertint-los en actes d'altruisme recíproc.

La cooperació, l'altruisme, la solidaritat i la moralitat són categories que sorgeixen del nostre cervell, però que es desenvolupen més o menys en funció de l'equilibri de recursos del col·lectiu. Dins nostre tenim la tendència a preocupar-nos per millorar la nostra comunitat. Es podria enunciar així: "Si milloren les relacions socials i la qualitat de vida del col·lectiu, tots viurem millor i jo en sortiré a favorit." Aquesta afirmació rau en la base dels sistemes morals, independentment del país i la cultura. És una ten-

dència a buscar l'ideal. Després la realitat s'encarrega de reduir tant les intencions, com les expectatives: la vida acostuma a ser difícil, cadascú es defensa com pot i les tendències egoistes es contraposen a les altruistes. D'aquest equilibri, en neix la negociació moral que possibilita la convivència comunitària amb el major èxit objectivament possible.

La simpatia o la beneficència és l'impuls que ens porta a fer el bé als altres sense pretendre res en canvi d'això. La vida en comunitat és possible, en primer lloc, per la capacitat altruista que és a l'origen de la cooperació; en segon lloc, perquè la moralitat facilita l'acceptació de regles de convivència; i, en tercer lloc, per l'existència de línies de simpatia entre individus que tendeixen a aconseguir una comunitat harmònica i feliç. És una tendència universal en tots els grups humans, sempre que hi hagi els recursos necessaris per a la subsistència.

L'impuls de fer el bé ens proporciona un sentiment de satisfacció, i a voltes de plaer, que contribueix a sentir-nos feliços. Així ens sentim quan som compassius, generosos, quan ajudem o cooperem d'una manera desinteressada. És cert, però, que aquest impuls de beneficència no té res d'egoista? Com a mínim, hi ha dubtes. És una manera d'aconseguir sentir-nos bé amb nosaltres mateixos i això significa que, d'aquestes actituds benèfiques, n'obtenim també un benefici personal. A més, com que contenen un profit comunitari, també ens beneficien individualment, perquè és molt millor viure en una comunitat harmònica que en una altra de conflictiva. Les fronteres de l'egoisme són molt tènues. Les diverses conductes que impliquen relacions de cooperació, des de l'intercanvi més simple fins al comportament benèfic desinteressat, solen generar un benefici, una recompensa o un sentiment gratificant, i per això cal considerar que totes tenen un grau major o menor d'interès.

Taula 1: *El Consell Escolar de Catalunya*

Document del Consell Escolar de Catalunya: *Revisió de la Llei 25/1985, de 10 de desembre, dels consells escolars*

I. Antecedents

1. Introducció

La Llei 25/1985, de 10 de desembre, dels consells escolars, estableix els organismes de participació, consulta i assessorament en la programació general de l'ensenyament no universitari a Catalunya. El Consell Escolar de Catalunya, els consells escolars territorials i els consells escolars municipals es configuren com la xarxa territorialment estesa que garanteix la participació dels sectors interessats en l'educació, garantia de l'exercici efectiu del dret a l'educació.

Al llarg d'aquest vint anys, des de la promulgació de la Llei 25/1985, en el món educatiu s'han produït canvis considerables. Les lleis educatives han estat modificades, l'extensió que s'ha produït de l'ensenyament no universitari és evident i el sistema educatiu en el seu conjunt ha canviat notablement, com també ho ha fet la societat catalana.

L'aprovació de la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, publicada al *BOE* de 20 de juliol i al *DOGC* de la mateixa data mitjançant el Decret 306/2006, de 20 de juliol, i el seu desenvolupament comporten canvis.

D'acord amb l'Estatut vigent, la Generalitat té la competència exclusiva de "la regulació dels òrgans de participació i consulta dels sectors afectats en la programació de l'ensenyament en el seu territori" (article 131.2). En la concreció d'aquesta competència exclusiva caldrà, tanmateix, respectar allò que es pugui derivar de les previsions contingudes a l'article 149.1.1 de la Constitució Espanyola (*CE*), ja que no és un àmbit exclòs de la intervenció de l'Estat, i més en una matèria molt vinculada a l'article 27.5 de la *CE*. La Generalitat de Catalunya, per tant, pot establir per llei una regulació completa dels òrgans de participació i consulta, com són el Consell Escolar de Catalunya, els consells escolars territorials i els municipals, amb aquesta cautela esmentada.

El Pacte Nacional per a l'Educació, signat per la majoria d'associacions, entitats i agents socials representatius de la comunitat educativa, ha d'implicar un pas endavant en

la millora de la participació efectiva i en el compromís necessari dels agents que intervenen en l'educació.

D'altra banda, la pràctica de la participació en els organismes creats per la Llei 25/1985 ha estat manifestament profitosa i n'han derivat aprenentatges sobre la seva estructura, la composició i el funcionament que poden i han de ser aprofitats per revisar el que la llei estableix i veure si s'hi han d'introduir modificacions més o menys importants.

En aquest sentit, és indubtable la contribució del Consell Escolar de Catalunya a l'intercanvi de parers entre els seus membres, al debat educatiu, a la millora de la legislació i altra normativa educativa. La constant cerca del necessari consens ha presidit el funcionament del Consell, el qual, al seu torn, ha facilitat llocs i punts de trobada entre els diferents sectors que el componen i entre aquests i l'Administració educativa. Les publicacions del Consell i els seus dictàmens testimonien la qualitat i quantitat de la tasca realitzada en aquests anys passats des de la seva creació, sovint per iniciativa pròpia. Les Jornades de reflexió anuals del Consell són una tradició consolidada i una referència en el món educatiu català.

Els Consells Escolars Territorials i Municipals han exercit, igualment, un cert paper en l'articulació de la participació de la comunitat educativa en els respectius àmbits territorials, tot i que les funcions que els havien estat encomanades no s'han exercit amb plenitud, la qual cosa convindria millorar, tot reformant-los, si hom vol que siguin veritablement la veu de la comunitat educativa en un àmbit territorial determinat.

Quant a les modificacions normatives que incideixen en aquest àmbit, cal assenyalar que la Llei 7/2004, de 16 de juliol, de mesures fiscals i administratives, va afegir una disposició addicional segona a la Llei 25/1985, que disposa que al Consell Escolar de la ciutat de Barcelona, atesa la seva singularitat, li és aplicable el règim establert per als consells escolars territorials, amb la composició que es determini per decret, i que el règim dels consells escolars de districte és el que la llei estableix per als consells escolars municipals.

Finalment, mitjançant el Decret 20/2005, de 8 de febrer, es determina la composició del Consell Escolar Municipal de Barcelona (*DOGC* 4320, de 10 de febrer de 2005).

2. Document 2/1998: Revisió de la Llei 25/1985, de 10 de desembre dels consells escolars

El Consell Escolar de Catalunya, amb motiu del desè aniversari de la seva constitució, va elaborar i aprovar el Document 2/1998: *Revisió de la Llei 25/1985, de 10 de desembre, dels consells escolars*, en què es plantejava que convenia "actualitzar i revisar, en el sentit d'ajustar, algun aspecte de la Llei 25/1985...". El Consell valorava positivament l'aplicació de la llei i, per aquest motiu, en proposava una adequació i no pas fer-hi canvis substancials.

Algunes de les propostes d'aquell document continuen sent d'actualitat i encara vigents. Per això se n'expliciten algunes de les més significatives, perquè poden constituir un marc en el qual el Consell pot trobar-hi ara no tan sols inspiració, sinó també fonament per al seu treball de reflexió i per a l'elaboració de les conclusions.

En aquell document, el Consell considerava que calia concretar la representativitat dels sectors que no estava clarament establerta en la llei; valorava l'equilibri entre el sector públic i el privat i proposava que s'especificués la distribució de representants entre ambdós sectors; considerava que el sistema de nomenament de les universitats havia de ser revisat; i entenia que la participació dels alumnes era insuficient, entre altres qüestions ja debatudes al Consell.

Quant als consells escolars territorials, considerava que calia potenciar la seva presència en el Consell Escolar de Catalunya, com també que el seus representants actuessin com a portaveus dels consells i aportessin l'especificitat del territori.

Quant als consells escolars municipals, considerava que s'havien de constituir en tots els municipis en què s'imparteix l'ensenyament obligatori complet i deixar a criteri dels altres municipis constituir-lo o no.

3. Altres consideracions sobre la Llei 25/1985

Al març de 1996 es va crear la subcomissió "Deu anys del Consell Escolar de Catalunya", presidida pel professor Josep González-Agàpito, qui va fer arribar als coordinadors de la subcomissió els suggeriments següents: el Consell s'ha de poder pronunciar amb agilitat i autonomia sobre temes d'actualitat i rellevància educativa, sense esperar que el Departament d'Educació li ho demani formalment; la presència de l'Administració educativa ajuda a establir consensos en el debat dels dictàmens i els documents, encara que se'n podria ponderar a la baixa la seva representació; és fonamental que el pes relatiu dels diversos sectors representats al Consell obligui a buscar el consens, o majories ben àmplies, sense que cap grup,

constituït per un o més sectors afins, pugui predeterminar les decisions del Consell; el nombre de membres del Consell ha de facilitar el debat en les sessions plenàries, per la qual cosa no és aconsellable una ampliació significativa del nombre total; convindria enfortir el paper de la Secretaria del Consell i explicitar en la llei les funcions bàsiques d'aquest òrgan; la representació de les universitats ha de recaure en persones que coneguin amb profunditat l'àmbit educatiu i, per tant, que estiguin vinculades a facultats, escoles i instituts de Ciències de l'Educació i Pedagogia; convindria plantejar-se la figura del vicepresident del Consell Escolar, que permeti la substitució del president i asseguri el funcionament del Consell en casos d'absència del titular. A la fi, assenyala que caldria revisar què ha funcionat i què no ha funcionat en el Consell, abans de proposar cap modificació de la Llei 25/1985.

Finalment, l'Assessoria Jurídica del Departament d'Educació va trametre, a la primeria d'abril del 2006, un document d'anàlisi de la Llei 25/1985, a petició de la Secretaria i com a document previ d'aquest treball. Aquest document suggeria que es faci la revisió dels capítols II i III de la llei, per encabir-hi el contingut de la disposició addicional segona incorporada per la Llei 7/2004; que s'analitzi la suplència dels membres del Consell i la delegació d'assistència; que s'estudii les repercussions de la modificació de la Llei 8/1985 produïda per la Llei 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció oficial contra la violència de gènere; que es revisin les referències a la Llei de procediment administratiu 30/1992 i a la Llei 13/1989, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat; que s'estudii la possibilitat d'introduir la consulta al Consell Escolar de Barcelona, per part del Consorci d'Educació; i altres qüestions de procediment.

II. Anàlisi del funcionament dels consells escolars

1. Comissions del Consell Escolar de Catalunya

L'article setè de la Llei 25/1985 crea les quatre comissions del Consell Escolar de Catalunya:

- Comissió Permanent, amb la composició establerta per la llei mateixa;
- Comissió de Programació, Construcció i Equipament;
- Comissió de Finançament de l'Ensenyament;
- Comissió d'Ordenació del Sistema Educatiu.

Així mateix, la llei autoritza el Consell per crear subcomissions per "tractar de qüestions puntuals" (art 7.4).

La Comissió de Finançament de l'Ensenyament gairebé no ha tingut cap activitat en els darrers sis anys, la qual cosa fa pensar que no correspon mantenir-la, alhora que duu a plantejar si necessàriament la llei ha de crear les comissions, excepció feta de la Permanent, o bé si procedeix habilitar el Consell perquè les creï en el seu reglament de funcionament.

La llei també podria preveure l'obligació dels membres de formar part d'almenys una de les comissions. Ara només ho preveu el Reglament (article 12.1).

En tot cas, convindria que el Ple mantingués la decisió última sobre els dictàmens, informes, documents i pronunciaments del Consell, la qual cosa comporta que mai les comissions puguin substituir el Consell en cap de les decisions que adopti, excepte, òbviament, en els temes que afectin el funcionament ordinari de l'organisme que corresponen a la presidència, a la Comissió Permanent o a la secretaria, d'acord amb les atribucions respectives.

2. Funcions del Consell Escolar de Catalunya

Les funcions del Consell es regulen a l'article novè de la Llei 25/1985.

El Consell, habitualment, dictamina i contribueix a la millora de les disposicions de caràcter general que l'Administració educativa elabora i proposa al Govern per a la seva aprovació. També es pronuncia sobre qüestions de caràcter general per iniciativa pròpia o a petició de la Conselleria. L'opinió del Consell sobre la legislació educativa estatal, sobre la proposta d'Estatut d'Autonomia o sobre el Pacte Nacional per a l'Educació en són exemples recents.

De força menor és l'activitat del Consell sobre altres punts de consulta preceptiva. Com a exemple, la programació general respecte a la creació i la distribució territorial de centres docents no es debat al si del Consell. No sempre les normes que no es formalitzen en disposicions publicades en el DOGC són objecte de dictamen o informe del Consell; encara que en alguns casos n'és informat, no es produeix emissió d'informe sotmès al Ple.

La revisió de la Llei 25/1985 ha de permetre analitzar les funcions del Consell per modificar-les, si escau, o per establir en la llei alguna previsió respecte al caràcter preceptiu de la consulta.

3. Els consells escolars territorials

La llei configura el consell escolar territorial com l'organisme de consulta i de participació en l'àmbit de les organitzacions territorials en què s'estructura el Departament

d'Educació. Inicialment, s'hi afegia "d'acord amb la llei que regularà l'ordenació del territori". Avui, els serveis territorials són vuit, amb abast i població escolar diferents.

Els consells escolars territorials han de ser consultats sobre la programació dels centres docents en el territori corresponent, sobre les normes relatives a construccions i equipaments escolars i sobre els serveis educatius, en un sentit ampli, a banda de poder ser consultats sobre altres qüestions. El seus presidents, nomenats per la Conselleria d'Educació, són membres del Consell Escolar de Catalunya.

Aquesta darrera circumstància fa que la representació de l'Administració educativa sigui, de fet, de tretze membres (sis membres nomenats directament, i els set presidents/es dels consells escolars territorials, sense comptar-hi el Consell Escolar de la ciutat de Barcelona), encara que estrictament parlant no es puguin considerar els presidents/es dels consells escolars territorials representants de l'Administració. Per aquest motiu, hi ha l'opinió que l'Administració educativa està sobrerrepresentada en el Consell.

D'altra banda, en l'apartat II, s'esmenta que "caldrà potenciar la presència dels consells escolars territorials en el Consell Escolar de Catalunya", d'acord amb l'opinió del Consell recollida al Document 2/1998 esmentat abans.

Quant a les funcions assignades, la de consulta de normes no sembla que hagi estat l'activitat més habitual dels consells territorials, com tampoc la de pronunciar-se sobre la creació i la distribució territorial dels centres docents, per exemple. Tot plegat obre un interrogant sobre l'eficàcia dels consells territorials, cosa que ha de dur a la reflexió respecte a les seves funcions, a com s'estimula la participació efectiva dels sectors representatius en els territoris i a com aquesta incideix en el Consell Escolar de Catalunya mateix.

A més, cal estar amatents als possibles canvis normatius en la configuració de les institucions territorials de Catalunya que puguin incidir en els Consells Territorials i en la representació de la seva comunitat educativa.

4. Els consells escolars municipals

El Document 2/1998 va considerar que calia crear preceptivament el consell escolar municipal en aquells municipis amb ensenyament obligatori complet, i no només Educació Primària, deixant a criteri dels ajuntaments la constitució en altres supòsits.

Es proposava que les organitzacions patronals i sindicals presents en el municipi hi havien de prendre part.

Finalment, s'assenyala que l'Administració educativa no

en forma part, encara que pot enviar representants a les sessions del consell municipal.

També caldrà esperar als canvis normatius respecte a la representació institucional en els territoris per veure quin paper han de jugar els municipis com a catalitzadors més efectius de la representació territorial en el Consell Escolar de Catalunya.

III. Propostes de reforma de la Llei 25/1985

1. Funcions del Consell Escolar de Catalunya

No s'aprecien motius per modificar radicalment les funcions que la Llei preveu per al Consell. En tot cas, la recomanació procedent és que es compleixin les funcions que té encomanades. En aquest sentit, al llarg del debat s'han expressat diverses opinions sobre la conveniència de consulta de tota mena de plans d'avaluació, innovació i formació, de la programació de l'ensenyament, i de les repercussions de les mesures proposades en termes de cost, entre altres qüestions.

No obstant això, es proposa:

- a) Que s'hi reculli expressament que el Consell pot, per iniciativa pròpia, analitzar i debatre qüestions relacionades amb el món de l'educació i fer informes, documents i, fins i tot, propostes a la Conselleria, sense haver d'esperar cap petició d'informe o d'assessorament del conseller o la consellera.
- b) Que es reculli la possibilitat de fer les trobades-jornades anuals del Consell per debatre amb tota la comunitat educativa catalana un assumpte de rellevància en l'àmbit educatiu.
- c) Que es reculli que la Conselleria ha de facilitar la informació complementària que el Ple del Consell i els seus membres, mitjançant el president d'aquest organisme, li demanin sobre els assumptes sotmesos a dictamen o sobre aquelles altres qüestions que el Consell decideixi debatre lliurement.

2. Presidència i vicepresidència del Consell

El conseller o consellera d'Educació ha presidit el Consell en poques ocasions al llarg dels vint anys des de la constitució d'aquest organisme. Valorem positivament que en primera instància sigui ell o ella qui el presideixi quan assisteixi als plens per la consideració que representa. Tanmateix, considerem oportú que la llei prevegi la presidència no delegada i el nomenament d'entre persones de reconeguda vàlua, prestigi i experiència en l'àmbit educatiu.

A més hauria de ser objecte de consulta entre els sectors representats en el Consell com a garantia del màxim consens possible. El nomenament com a president/a no necessàriament s'hauria de fer d'entre membres del Consell.

Així mateix, no sembla oportú dotar el Consell d'una vicepresidència que substituís la presidència en cas d'absència. S'hi poden trobar altres mecanismes que permetin la possibilitat d'una presidència delegada temporalment pel president en absència d'aquest.

Tanmateix, la possible presència del president del Consell al Consell Escolar de l'Estat fa raonable plantejar la possibilitat de resoldre formalment en la llei que reguli el Consell al futur la qüestió de la presidència delegada temporalment o una eventual vicepresidència.

3. Composició del Consell Escolar de Catalunya

3.1. Nombre de membres

El nombre de consellers i conselleres no ha d'augmentar i, si de cas, disminuir, perquè s'entén que s'ha de fer possible i fàcil el debat en comissió i, especialment, en el Ple.

3.2. Pes dels sectors

També es considera clau que cap sector pugui decidir o obstruir cap resolució del Consell, que ha de buscar el grau més alt de consens en les seves decisions, informes i dictàmens.

La necessària representació de tota la comunitat educativa ha de quedar garantida d'una manera concordant amb el pes dels dos sectors, públic i concertat, que configuren el servei públic de l'educació a Catalunya.

3.3. Ampliació de sectors representats

No es creu oportú que puguin formar part del Consell grups que no representin sectors amplis o molt amplis de la comunitat educativa i del món que s'hi relaciona, per legítims que puguin ser els seus interessos o qualificats els seus punts de vista, menys encara si el seu nomenament pogués contribuir, ni que fos poc, a desequilibrar la composició del Consell en el sentit esmentat abans.

3.4. Alumnat

Sembla aconsellable augmentar la composició del sector de l'alumnat. Tots els posicionaments que ha fet el Consell

s'adrecen en aquesta línia i són moltes les opinions favorables que aquesta possibilitat aplega. Una representació de fins a 5 membres, com la del sector de pares, entraria dins dels límits raonables.

En qualsevol cas, a banda de l'augment de representació, convindrà articular mecanismes que fomentin i afavoreixin la participació dels alumnes al Consell Escolar de Catalunya, que no ha assolit fins ara la intensitat i l'extensió que convindria. Al cap i a la fi, els alumnes constitueixen una part essencialíssima del fet educatiu, que no es pot produir en absència seva.

3.5. Revisió de la composició per sectors

El sector de membres representants de l'Administració educativa, a més dels presidents/es dels consells escolars territorials, d'acord amb el criteri esmentat abans, tenen un pes relativament alt en la composició del Consell, tot configurant naturalment un col·lectiu que es creu que pot ser reduït.

La representació indirecta de l'Administració educativa en la figura dels presidents dels Consells Escolars Territorials ha estat objecte de debat. Tot i reconèixer l'oportunitat que hi sigui molt present i l'avantatge que això suposa, es veu amb una certa preocupació la incidència que l'Administració educativa té en el funcionament del Consell per causa del seu pes relatiu en la composició, com a conseqüència de la seva representació directa i indirecta mitjançant la presidència dels Consells Territorials. Hom creu que es dona una situació de sobrerrepresentació.

Una revisió en el sistema d'elecció del representant dels Consells Territorials en el de Catalunya, de manera que no hauria de ser necessàriament el seu president qui el representés, podria contribuir a resoldre la problemàtica apuntada, encara que eventualment es podria produir una sobrerrepresentació d'altres sectors, que igualment convindria evitar. També s'apunta que un sistema de rotació entre presidents permetria reduir-ne el nombre i, consegüentment i indirecta, el nombre de membres del sector de l'Administració. Sigui com sigui, la representació territorial es veu imprescindible al Consell.

La representació de l'Administració resultaria sensiblement disminuïda, la qual cosa planteja interrogants sobre si es conserva la ponderació dels sectors en la composició del Consell, fet que condueix a estudiar la possibilitat i la conveniència de reduir també altres sectors del Consell i que indirectament podria beneficiar el debat. En tot cas, cal assenyalar que no es veu fàcil arribar en aquest àmbit al consens imprescindible.

Si, per conservar la proporció entre sectors, la reducció del nombre de membres de l'Administració educativa es vol acompanyar d'altres reduccions, caldria revisar la participació de l'Administració local, les organitzacions sindi-

cals, les organitzacions patronals, el professorat i altre personal, per assenyalar els sectors més nombrosos, la qual cosa pot suposar certes dificultats. Això no obstant, una reducció en una proporció igual que la realitzada per a l'Administració educativa hauria de ser, si més no, considerada, malgrat les dificultats que s'assenyalen.

En qualsevol cas, cal estar amatents per incorporar modificacions en la composició del Consell, quan aquesta es revisi, per tal de tenir en compte eventuais modificacions en les institucions i organitzacions que representen la comunitat educativa. Com a exemple, s'assenyala la possibilitat d'ampliar el nombre de representants de les organitzacions patronals de l'ensenyament per donar entrada a totes aquelles que assoleixen el llindar de representativitat exigible.

3.6. La representació de les universitats

Es proposa que la representació de les universitats sigui designada pel Consell Interuniversitari, entre el professorat adscrit a facultats i escoles amb àrees del saber relacionades directament amb l'educació formal.

4. Delegacions i substitucions

Es considera que cal preservar la capacitat de debat i entesa dins del Consell, la qual cosa recomana garantir la continuïtat del treball i de la presència dels membres del Consell, sense substitucions i delegacions d'assistència. La impossibilitat d'assistència d'algun membre s'ha de resoldre per la via de la seva substitució definitiva per un altre representant del mateix sector.

5. Comissions

5.1. Comissió Permanent

Es constata que la Comissió Permanent no reflecteix suficientment en la seva composició la rellevància que la llei reconeix als agents socials i educatius que representen directament els sectors afectats en la programació de l'ensenyament (pares i mares, alumnes) o, com és el cas del sector del professorat, en deleguen de fet la representació.

D'altra banda, la composició de la Permanent reproduïx els desequilibris que es constaten al Ple del Consell respecte al pes dels representants de les Administracions.

Així mateix, hi ha una forta presència de la representació directa nomenada per la presidència del Consell en la persona dels presidents/es de les comissions. Una eventual reducció del nombre de comissions reglamentàries pal-

liaria aquesta qüestió, com també alguns canvis en la manera de nomenar-los.

En conseqüència, es planteja que “els sectors afectats en la programació general” hi tinguin garantida la seva representació. Concretament, es proposa que els sectors de pares i mares, alumnat i professorat tinguin garantida en tot moment la seva participació directa a la Permanent. Si convingués, aquests es podrien combinar per torns per garantir l'equilibri entre les diferents organitzacions sindicals, estudiantils i de pares i mares. També s'ha de garantir una representació dels centres públics i privats, a través de les organitzacions patronals en aquest darrer cas.

5.2. Altres comissions

Com ha estat ja explicat, la Comissió de Finançament de l'Ensenyament pràcticament no ha tingut activitat als darrers anys, la qual cosa duu a reclamar que es garanteixin les importants funcions que hauria de desenvolupar, atenent-hi el text de la legislació vigent, més que no pas proposant-ne la supressió per inactivitat.

La determinació en la llei que regula el Consell Escolar de Catalunya de comissions que han de ser constituïdes necessàriament es valora d'una manera positiva.

La llei hauria de preveure l'obligació dels membres de formar part d'almenys una de les comissions que es constitueixin al si del Consell, com també afavorir l'acompliment del deure d'assistència.

6. Altres propostes

Convindria concretar la representativitat dels sectors que no la tenen clarament establerta en la llei, i especificar la distribució de representants entre el sector públic i el privat, buscant l'equilibri entre ambdós sectors.

Se suggereix revisar les referències a la Llei de procediment administratiu 30/1992 i fer referència a la Llei 13/1989, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat.

Es proposa d'introduir la consulta al Consell Escolar de Barcelona, per part del Consorci d'Educació, en els termes que la llei pugui preveure per als consells escolars territorials

7. Els consells escolars territorials i municipals

Sense conèixer l'anàlisi que del seu funcionament fan els consells escolars municipals i territorials, semblaria agosarat plantejar grans reformes o, fins i tot, la supressió d'aquests organismes territorials de participació i consulta de la comunitat educativa, més quan el Consell ha valorat en algun dictamen la conveniència de “potenciar la presència dels consells escolars territorials en el Consell Escolar de Catalunya”.

D'altra banda, una eventual modificació del mapa de les Administracions locals amb la creació de vegueries, que es conformen al nou Estatut com una part bàsica de l'estructura territorial de Catalunya i com a ens local que integra el sistema institucional de la Generalitat, aconsellaria prudència quant a la reforma dels consells escolars territorials, encara que avui es formulen dubtes sobre la seva utilitat i significació com a òrgan de participació de la comunitat educativa.

La proposta, per tant, seria suggerir una anàlisi participada amb els consells escolars territorials del seu funcionament i determinar les modificacions que es proposen en les seves funcions, composició i règim de funcionament un cop aquella hagi estat completada.

Quant als consells escolars municipals, a banda de considerar oportú fer-ne una valoració, també participada, es proposaria que es constituïssin en tots els municipis amb ESO completa i deixar a criteri dels municipis constituir-lo quan l'educació obligatòria no s'impartís íntegrament.

Cal actualitzar els decrets corresponents de desplegament de la llei sobre els consells escolars territorials i municipals. En aquest sentit, en el Pacte Nacional per a l'Educació hi consta que “per millorar la participació de la comunitat educativa en el territori, el Departament d'Educació, d'acord amb les entitats municipalistes, farà una nova regulació dels consells escolars municipals i territorials”.

Síntesi del debat de la taula rodona

La senyora Anna M. Duran, com a moderadora, dóna la benvinguda en aquesta taula rodona a tots els assistents, i especialment agraeix la presència del senyor Jaume Sarramona, que va ser president del Consell Escolar de Catalunya del 1993 al 1999, i a la senyora Sara M. Blasi, que també en va ser presidenta entre el 2000 i el 2004. Presenta també el senyor Carles Baeza, de FAPAES, que va participar en la subcomissió que va fer la proposta de document que avui es debat.

Explica que l'objectiu de la taula rodona consisteix a analitzar i debatre el document que ha elaborat el Consell Escolar de Catalunya. En primer lloc, té lloc la intervenció dels ponents, i després tots els assistents tenen ocasió de demanar la paraula per participar en el debat. La senyora Duran destaca que, tot coincidint amb la celebració dels vint anys del Consell, es va considerar important analitzar, reflexionar i fer propostes sobre el funcionament dels consells escolars, i molt especialment del Consell Escolar de Catalunya. Com diu el president, senyor Pere Darder, en el llibre que commemora els vint anys, durant aquest temps el Consell Escolar de Catalunya ha contribuït a assolir els objectius de participació i diàleg entre l'Administració i tots els membres que formen la comunitat educativa i, de cara al futur, ha de mantenir el lloc que ocupa en l'àmbit de l'educació tot desenvolupant amb il·lusió un treball rigorós. Per tant, cal projectar aquesta activitat que el Consell ha realitzat i realitza, i enfortir les relacions entre els diferents sectors d'aquesta societat catalana, atenant-hi la capacitat que tots tinguem de diàleg i d'intercanvi.

Actuen de ponents del document del CEC:

- El senyor Ramon Farré, que és professor catedràtic d'ensenyament secundari a l'IES La Caparrella, de Lleida i que ha exercit diversos càrrecs de responsabilitat al Departament d'Educació. És membre del CEC en representació de l'Administració local.
- El senyor Jaume Graells, que és professor d'ensenyament secundari i actualment director dels Serveis Territorials del Baix Llobregat-Anoia. Ha estat secretari general de FETE-UGT. És membre del CEC com a president del Consell Escolar Territorial del Baix Llobregat-Anoia.

Els ponents exposen el contingut del document i les propostes.

Aportacions en el debat

Hi ha 10 intervencions en el debat corresponents a persones que han estat o són membres del Consell Escolar de Catalunya.

De les aportacions dels assistents se'n desprèn que hi ha consens respecte a determinades propostes que el document recull, i també se n'expliciten de noves que el mateix CEC hauria de plantejar, incorporar o acabar de discutir. Es constata que hi ha acord en els aspectes més importants i hi ha una gran coincidència amb el que la proposta de document conté, i es considera que s'ha de trameure al Departament perquè ho tingui en compte en una futura reforma de la llei. Hi ha d'haver la capacitat de veure aquells apartats en què potser es fa realment més difícil la concreció, com la representativitat esmentada al document o la idea que a tot s'hi ha d'arribar per consens.

Atès que el document del CEC planteja aspectes concrets per revisar i que els participants a la taula rodona són coneixedors en profunditat del Consell, s'entra directament a fer propostes de valoració i de millora.

Funcionament

Es fa una valoració general molt positiva del funcionament del CEC i s'afirma que la participació en les comissions de treball implica una dedicació continuada. Aquest treball en comissions fa que alguns membres hi participin intensament, mentre que d'altres només assisteixen a les sessions plenàries. Aquesta és una qüestió de què ja s'ha tractat repetides vegades al si del Consell.

Es constata que el Consell és un organisme que té prestigi i influència, perquè l'Administració educativa té molt en compte els seus dictàmens, però que no deixa de ser un òrgan consultiu i, per tant, no decisor.

Es considera que es podria incentivar que fos un àmbit de consens i no de votació, perquè la realitat és que, després de l'estudi dels temes en les comissions de treball, es realitza el debat al Ple i es decideix per votació. Caldria analitzar-ne l'eficàcia i l'operativitat i veure si realment les funcions que el Consell té es compleixen i es dinamitzen.

Respecte al funcionament de la Comissió de Finançament, es considera que caldria que s'hi discutissin temes relacionats amb el pressupost d'educació i els pressupostos generals de la Generalitat de Catalunya que cada any aprova el Parlament, perquè el coneixement, la valoració i la posició del Consell sobre els pressupostos donaria contingut i funcions a aquesta comissió.

També, s'assenyala que els temes que es debaten al Consell tenen evidentment una repercussió econòmica i —com es recull al document— les disposicions normatives que es dictaminen haurien d'anar acompanyades de la memòria econòmica justificativa.

Memòria del Consell Escolar de Catalunya

Una de les aportacions exposa que la *Memòria d'activitats del CEC* no té gaire sentit si només recull l'activitat que ha fet el Consell durant cada any, i considera que s'hauria de dur a terme una valoració anual sobre com ha evolucionat el sistema educatiu a Catalunya.

Sobre aquesta qüestió, es contraposa l'experiència d'altres Consells Escolars de Comunitats Autònomes que fan una valoració anual, que presenten al Ple per a la seva votació, però que normalment elabora una comissió aliena al Consell. Es recorda que el temps i les energies que es dediquen a arribar al consens consumeixen massa esforços, ja que aquesta valoració del sistema no és la tasca principal del Consell.

Presidència i vicepresidència del CEC

S'està d'acord que el/la president/a del Consell sigui nomenat/da pel conseller o consellera d'Educació, però no per delegació, perquè d'aquesta manera quedaria més explícita l'autonomia d'aquest organisme.

L'elecció del president/a del Consell hauria de ser consensuada obligatòriament entre els sectors que l'integren i, per tant, s'hauria de buscar algun sistema en què les entitats i els estaments representats al Consell tinguessin veu en el procés d'elecció. Respecte a la creació d'una vicepresidència, es valra que no és necessària, però hi podria haver la possibilitat de delegació a través de les presidències de les comissions.

Hi ha desacord amb la referència que el/la president/a del CEC sigui membre del Consell Escolar de l'Estat per nomenament directe, perquè semblaria que hi ha una dependència jeràrquica del CEC amb relació al Consell Escolar de l'Estat.

Es considera que quan es faci la reforma pendent del Consell Escolar de l'Estat, cal que hi hagi representació dels Consells Escolars de les Comunitats Autònomes, però no sembla bé que el CEC s'hagi de situar jeràrquicament per sota del Consell Escolar de l'Estat.

En tot cas, la persona nomenada per formar part del Consell Escolar de l'Estat i la que assisteixi a les sessions hauria de ser la mateixa, perquè els qui han assistit a reunions al Consell Escolar de l'Estat saben de la seva complexitat per seguir el fil de tot el que s'hi debat.

Reequilibrar els sectors

La valoració global del funcionament del CEC és positiva i no caldria reduir ni ampliar el nombre de membres, però possiblement caldria reequilibrar el pes dels diferents sectors.

Concretament, es demana revisar el sector de les personalitats de prestigi i el de l'Administració educativa, perquè la representativitat de l'Administració educativa es considera molt alta, i quant a les personalitats de prestigi s'hauria de revisar el nomenament directe d'algunes persones per part del conseller o consellera, atès que, dins l'àmbit de la discussió, no és la mateixa cosa l'opinió d'una persona de prestigi que manifesta el seu criteri personal que la de la persona que parla en nom d'un sector.

Quant als consells escolars territorials, s'ha de decidir si es vol que el Consell Escolar de Catalunya tingui representació d'una Administració educativa descentralitzada, representada a través dels presidents/es dels CET.

La representació de l'Administració local està establerta en funció de dues organitzacions, i potser ha d'arribar el moment en què hi hagi una sola organització o una sola representació local, deixant-hi de banda la base dels grups polítics.

Sobre l'equilibri entre pares i alumnes, es diu que de vegades se senten aclaparats, tant els alumnes com alguna associació de pares, per la situació del Consell, en el qual sembla que hi ha un pes excessiu de l'Administració.

Es considera que s'ha d'ampliar el sector de l'alumnat, ja que ha de ser-hi molt present, però a la pràctica els qui al final acabaven participant, si és que hi participen, són estudiants de nivell universitari, no de Secundària.

Hi hauria d'haver un equilibri de sectors, més del que hi ha actualment, i caldrà generositat per reduir nombres si se'n volen ampliar uns altres.

Renovació

L'experiència dels òrgans de participació mostra que s'han de renovar en molts aspectes, i s'han de renovar també les organitzacions i les persones que en formen part.

Es proposa una limitació a la durada de mandats. L'experiència acumulada és important, però es podria decidir una durada de sis anys (3+3), o bé vuit (4+4), és a dir, un mandat i una renovació seria suficient.

Assistència

Hi ha d'haver un mínim compromís d'assistència i l'obligació de pertànyer a una comissió i d'assistir a les sessions de treball.

Es considera que aquest compromís s'hauria de tenir en compte d'una manera especial a les institucions que deleguen en els seus membres, perquè la no assistència

resta representativitat a la institució o l'entitat, i també a tot el Consell.

De vegades hi ha queixes dels membres del CEC, perquè en les sessions plenàries es tornen a discutir les mateixes qüestions de què ja s'havia tractat en la comissió, per la qual cosa s'hi repeteixen els arguments i es torna a votar un punt o un aspecte que ja s'havia discutit.

Es constata que hi ha preocupació per la participació del sector d'alumnat.

Projecció

Es considera que al Consell Escolar de Catalunya li falta més autonomia per poder tenir més agilitat i més presència real a la societat.

La feina que efectua el Consell hauria de tenir més difusió i acostar més els temes educatius a les persones a través de les diferents vies d'accés a la informació. La difusió de les tasques del CEC hauria de ser més rellevant i informar més sobre el que realitza el Ple.

Es constata que hi ha prou informació pública, però no hi ha prou visibilitat de la tasca del Consell i, per tant, un dels objectius és augmentar aquesta visibilitat pública.

Autonomia

Es considera que el Consell Escolar de Catalunya hauria de tenir més autonomia, perquè es percep massa lligat a l'Administració, i a fi de poder debatre els temes que en un moment determinat afecten el sistema educatiu, com ara les valoracions que es fan a les jornades del CEC. Aquestes discussions són massa puntuals i haurien de formar part de la dinàmica del Consell.

El Consell hauria de poder debatre els temes sense haver d'esperar la petició de l'Administració de fer un dictamen. Es considera que el treball del CEC depèn en excés del treball de l'Administració educativa.

Hi ha certes organitzacions o entitats que no pertanyen directament a l'àmbit de l'ensenyament, per la qual cosa, encara que vulguin estar informats i participar en el debat, els temes els són aliens. Per tant, al moment en què s'explica un decret o qualsevol altre tema, pensen que ja hi deu haver alguns que hi entenen i que ho faran i que, per tant, no cal amoïnar-s'hi.

Consells escolars territorials

S'hauria de professionalitzar una Secretaria per als CET,

igual que funciona al Consell Escolar de Catalunya. Als Serveis Territorials, hi ha molta acumulació de feina i cal vetllar perquè la Secretaria del CET tingui una infraestructura que pugui tirar endavant la feina.

Respecte a Barcelona, s'hauria de repensar què succeeix amb els Serveis Territorials, el Consorci d'Educació i el Consell Escolar Municipal. S'ha de treballar perquè realment sigui la participació i l'aportació del món educatiu de la ciutat.

El tema dels consells territorials i els consells escolars municipals no queda ben explicitat i hi ha disfuncionalitats. Caldria fer-se un replantejament a fi que la participació anés de baix cap a dalt.

Articulació dels consells

El CEC no ha d'articular consells, perquè no hi ha una estructura jeràrquica. Cada consell, en el seu àmbit, ha de tenir les seves funcions pròpies i no han d'estar articulats entre ells. No té sentit que els/les directors/es dels Serveis Territorials siguin al CEC per representar els consells escolars territorials, però, en canvi, sí que en tindria que l'Administració educativa descentralitzada hi fos present.

No es veuria malament estudiar algun tipus de relació amb els consells escolars de centre. S'ha d'escoltar els directors/es i els professorat dels centres, perquè una crítica que es fa al CEC és que no el senten com a propi, perquè hi són presents les màximes representacions patronals, sindicals, de federacions de pares, però el que fa el Consell no arriba a la base. Per tant, caldria estudiar alguna mena de connexió, igual que el tema tan criticat per part de les juntes de directors, que no se senten moltes vegades representats per les forces sindicals. S'hauria de treballar per veure com, respectant l'autonomia de cada consell, es pogués establir algun tipus de relació.

No es pot comparar un debat en termes legals com fa el CEC amb els debats dels centres, que són implicacions de la vida diària i que preocupen. Hi ha temes que estan interrelacionats, com per exemple, els decrets de matriculació, els decrets curriculars, etc., perquè són temes que afecten el funcionament del centre i que als consells escolars de centre s'han de tenir en compte. Precisament, un dels problemes que hi ha és que el dia a dia es menja molt de temps dels debats als consells escolars de centre i no en deixa per a valoracions globals, com les que es fan al CEC. Per això, cada consell escolar hauria de tenir la seva autonomia. Estan interrelacionats, però hi ha diferències substancials i, per tant, no és clar que hi hagi d'haver, com en algun moment es podria pensar, una jerarquia entre consell escolar de centre, consell escolar municipal, territorial, CEC. Cada consell ha de tenir la seva autonomia.

Un consell escolar de centre no té el mateix objectiu que el CET ni que el CEM, perquè no estan relacionats direc-

tament. No és la mateixa cosa el consell escolar territorial o el consell escolar municipal que el consell escolar de centre. El consell escolar de centre té un paper important de gestió i de participació en les decisions del centre, mentre que els altres són consultius. No hi ha d'haver jerarquies, però ha d'haver-hi una certa articulació i, si més no, s'ha de definir més clarament quin paper tenen.

Qüestions finals

De tota la sessió se'n desprèn, doncs, una voluntat clara d'enfortir l'autonomia i la força del Consell Escolar de Catalunya.

La democràcia es basa i exigeix un alt esperit de participació, i amb la LODE començava l'articulació de la participació democràtica a l'escola i s'anava creant una cultura de participació, però amb el pas del temps aquesta participació ha adquirit aspectes massa burocratitzats.

Als centres educatius, que és l'àmbit més proper, cal veure com es millora tot el procés de participació: el professorat ha de sentir-se valorat i apreciat per la seva aportació a la millora de l'educació; la dificultat de la participació de l'alumnat és una altra de les constants; i hi ha molts aspectes per analitzar.

Tots els àmbits de participació ciutadana tenen avui certes dificultats i s'ha de fer el possible per aprofundir-hi i millorar-los. També hi ha motius de reflexió, com ara la limitació de mandats, per exemple, que també s'ha de plantejar.

El Consell Escolar de Catalunya hauria de tenir més contacte o vinculació amb el Consell Català de la Formació Professional. Caldria veure com es pot establir aquesta relació, que seria molt enriquidora, sobretot en els temes que comparteixen. I sense oblidar un altre consell molt important, que és el Consell de Treball, Econòmic i Social, amb el qual també hi ha d'haver algun tipus de coordinació.

Taula 2: *Els consells escolars territorials*

Document del Consell Escolar de Catalunya

1. Introducció: referència a la normativa vigent

L'any 1985 el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei 25/1985, de 10 de desembre, sobre la creació i la constitució dels consells escolars a Catalunya, que s'estructuren en tres àmbits: nacional, territorial i municipal, amb funcions de consulta i assessorament.

Els consells escolars, d'acord amb el preàmbul de la llei, tenen com a objectiu principal potenciar i fer més efectiva la participació dels sectors afectats en la programació general de l'ensenyament no universitari a Catalunya. Per això, es configuren tres nivells de representativitat, als quals corresponen respectivament tres tipus d'organismes de participació a fi de recollir la diversitat de perspectives i interessos en relació amb el desenvolupament d'un sistema educatiu democràtic.

Els consells escolars territorials es defineixen com els organismes de consulta i de participació dels sectors afectats en la programació general de l'ensenyament no universitari dins l'àmbit d'actuació dels serveis territorials en què s'estructura l'Administració educativa. Han de ser consultats preceptivament sobre les matèries següents:

- a) La programació relativa a la creació i a la distribució territorial dels centres docents dels nivells educatius no universitaris de l'àmbit d'actuació respectiu.
- b) Les normes específiques sobre construccions i equipsaments escolars de l'àmbit territorial corresponent.
- c) Els serveis educatius i les altres prestacions en el territori respectiu relacionades amb l'ensenyament.

D'acord amb el Decret 184/1988, d'11 de juliol, sobre la composició i la constitució dels consells escolars territorials, cada consell escolar territorial consta de:

- a) Quatre representants del professorat, membres de consells escolars municipals, designats per les associacions o organitzacions de professors del territori.
- b) Quatre representants dels pares dels alumnes, membres de consells escolars municipals, designats per les associacions o federacions dels pares d'alumnes.

- c) Quatre representants d'alumnes, membres de consells escolars municipals, designats per les associacions o les federacions d'alumnes del territori.
- d) Dos representants del personal d'administració i serveis, membres de consells escolars municipals, designats per les associacions o les organitzacions del sector.
- e) Un representant designat per cada una de les organitzacions sindicals amb més representativitat del territori, dins el món de l'educació.
- f) Un representant designat per cada una de les organitzacions empresarials amb més representativitat del territori, dins el món de l'educació.
- g) Cinc representants de l'Administració educativa, que seran els caps dels serveis territorials respectius, i quatre membres designats per ells d'entre funcionaris i tècnics especialitzats.
- h) Cinc representants dels municipis del territori, designats per les associacions o les federacions de municipis.
- i) Quatre representants dels centres docents públics i privats, dels diversos nivells educatius del territori.

L'any 1991, els delegats i les delegades territorials del Departament d'Ensenyament van començar a organitzar els processos de constitució dels consells escolars territorials en les seves demarcacions respectives, tot impulsant la realització de les eleccions i les designacions corresponents dels membres. Concretament, l'Ordre de 30 de juliol de 1991 estableix les instruccions per a la constitució dels consells escolars territorials i les directrius per a l'elaboració dels seus reglaments. Les bases sobre l'organització i el funcionament d'aquests consells s'havien de desplegar en el termini de sis mesos des de la data de la seva constitució mitjançant l'elaboració del seu reglament. Abans d'acabar l'any, s'havien constituït els sis consells escolars territorials corresponents a les delegacions existents: Baix Llobregat-Anoia, Barcelona-comarques, Girona, Lleida, Tarragona i Vallès Occidental. En el cas de la delegació de Barcelona-ciutat, no es va constituir perquè hi funcionava el Consell Escolar Municipal des de l'any 1989. Entre gener i juny del 1992, els presidents dels sis consells escolars territorials constituïts es van anar incorporant com

a membres del Consell Escolar de Catalunya, atès que, d'acord amb la Llei 25/1985, els diversos àmbits territorials de representació s'interrelacionen per dotar de la màxima coherència el model participatiu establert.

Després de la creació de la nova delegació territorial de les Terres de l'Ebre, l'any 2003, es va constituir també aquest consell escolar territorial. Igualment, l'any 2004 es reconeix la singularitat del CEM de Barcelona i se l'equipara als altres consells escolars territorials. En ambdós casos, els seus presidents van entrar a formar part del Consell Escolar de Catalunya.

Els reglaments de règim intern dels consells escolars territorials preveuen, entre altres, les qüestions següents:

- a) Reunions ordinàries i extraordinàries, amb l'obligació d'establir-ne almenys tres d'ordinàries anualment i de convocar-ne d'extraordinàries sempre que ho sol·liciti una tercera part dels membres del Consell, i també el procediment per a la seva convocatòria.
- b) Estructura operativa dels Consells als efectes del seu funcionament.
- c) Procediment per a la confecció de la memòria anual d'activitats que han de realitzar tenint-hi en compte les dades dels consells escolars municipals.

2. Anàlisi del funcionament dels consells escolars territorials

Per actualitzar la valoració sobre els CET, es va efectuar un qüestionari que constava de dues parts (puntuació de diversos aspectes de funcionament i opinions i propostes), i que es va passar als presidents i presidentes dels consells escolars territorials amb la finalitat de recollir-la d'una manera més sintetitzada i ordenada. Concretament, es demanava informació sobre:

- Valoració de les funcions que la normativa atribueix al CET:
 - Promoció de la participació dels sectors afectats en la programació general de l'ensenyament no universitari dins l'àmbit d'actuació de la Delegació Territorial.
 - Acords o dictàmens sobre la programació relativa a la creació i distribució territorial dels centres docents dels nivells educatius no universitaris del seu àmbit d'actuació; normes específiques sobre construccions i equipaments escolars; serveis educatius i altres prestacions.
 - Òrgan de consulta per la signatura de convenis amb

altres institucions i organismes que afecten l'ensenyament dins l'àmbit territorial del Consell.

- Sol·licitud d'informació a l'Administració educativa i a les administracions locals.
- Funció assessora davant l'Administració.
- Elevar informes i propostes a l'Administració i al Consell Escolar de Catalunya.
- Valoració del funcionament dels plens (periodicitat, temps entre primera i segona convocatòria, quòrum, qualitat dels informes i dictàmens, memòria anual).
- Òrgans del CET (Comissió Permanent, valoració de les seves funcions, elecció i representació dels membres, secretaris, periodicitat de les reunions, existència d'altres comissions i funcionament, funcions dels presidents de les comissions).
- Representativitat dels organismes i institucions al CET.
- Propostes obertes de millora en l'organització i el funcionament dels CET.

A partir de les respostes rebudes, es recullen les valoracions, els comentaris i les opinions sobre el funcionament dels CET, com també les conclusions i les propostes de millora. Les puntuacions sobre cada un dels apartats figuren com a annex.

2.1. Valoració de les funcions del Consell Escolar Territorial

En general, es valora que el Ple funciona bàsicament com a òrgan informatiu a la comunitat educativa del territori.

Els punts forts del funcionament general dels CET són aquests:

- La importància del CET com a vehicle d'informació cap als diversos col·lectius.
- El fet que hi són representats tots els sectors i, per tant, pot ser molt útil per copsar les diverses sensibilitats del territori.
- El nivell de participació d'alguns sectors és elevat, fet que demostra l'interès que aquests sectors hi manifesten.
- És un espai de discussió i informació sobre la programació anual de cada curs escolar i se'n destaca la receptivitat als temes plantejats per alguns membres.

- Permet fer arribar a alguns sectors més interessats la concreció sobre el territori de les polítiques educatives.

S'assenyalen com a punts febles els aspectes següents:

- Es troba a faltar la participació habitual dels representants dels sectors empresarials.
- Els representants d'alguns sectors tenen altres òrgans col·lectius de participació (Junta de Personal, Juntes de Directores de Primària i de Secundària, Comitès de Salut Laboral, etc.), en els quals es facilita la informació i, per tant, fan que una part de la tasca del Consell Escolar Territorial s'hagi desvirtuat. Tot i així, al CET es possibilita la resposta a preguntes més concretes lligades a l'aplicació de les polítiques educatives.
- Hi ha dificultats per exercir les funcions atribuïdes per la normativa vigent.
- En general, es constata poca operativitat. No es plantegen temes a debat o consulta, només se n'informa.
- Es critica també la poca celeritat per part dels organismes i les institucions que en formen part.
- La dinàmica de funcionament en aquests consells fa que la participació dels membres sigui més de rebre informació que no d'elaborar propostes, encara que es pugui monopolitzar el debat per part d'algun dels sectors.
- Hi ha dificultats de constituir quòrum per la baixa participació.
- Hi ha hagut dificultats per constituir la Comissió Permanent i altres comissions de treball.
- Si s'analitzen les memòries dels darrers anys, s'hi veu clarament la manca de participació i consulta dels sectors representats.

S'hi planteja, com a possibles estratègies per resoldre aquestes mancances:

- Canviar la normativa per assignar noves funcions i nous àmbits, i introduir-hi progressivament aspectes que demanin acords, informes i dictàmens.
- Establir als CET un marc de debat, de manera que els seus membres vegin la possibilitat de fer propostes. De tota manera, l'anàlisi d'aquestes propostes necessita el treball previ de comissions específiques, perquè el Ple és massa nombrós.

- Crear una comissió dinamitzadora.

En síntesi, les propostes de millora són endegar un debat en el conjunt de la comunitat educativa, replantejar les funcions i atorgar als CET competències noves i més concretes.

2.2. Valoració dels òrgans del CET

Només en un CET s'ha constituït la Comissió Permanent. Per tant, la seva valoració no és aplicable als altres.

El CET que té constituïda la Comissió Permanent valora com a punts forts l'alt nivell de participació en les reunions, la planificació del calendari de reunions del Ple, l'elaboració de la proposta d'ordre del dia i l'elaboració de la memòria anual d'activitats.

En alguns territoris, es van crear les comissions de treball previstes en les normes de funcionament del Consell Escolar Territorial i, atès que la valoració no va ser satisfactòria, es van suprimir. Per tant, el funcionament d'altres comissions és gairebé inexistent, fet que es valora com a punt feble que caldria resoldre.

Altres punts febles que s'indiquen són que no necessàriament fan la tasca de representació que teòricament tenen assignada i que en alguns territoris només actuen president, secretari i altres representants de l'Administració que completen informacions.

S'assenyalen com a propostes de millora:

- Donar un contingut o un canvi d'orientació a les funcions del CET. Plantejar un reforçament de la interlocució en l'àmbit territorial municipal.
- Activar comissions de treball.
- Crear i posar en funcionament la Comissió Permanent i altres comissions similars a les del Consell Escolar de Catalunya.
- Planificar els temes i el calendari de les reunions amb prou antelació.

2.3. Representativitat dels organismes i institucions al CET

En general, es valora positivament el compliment dels terminis de mandat dels membres dels CET i la seva representativitat.

3. Propostes obertes de millora en l'organització i el funcionament dels CET

- Els CET podrien tenir una dimensió diferent si exercissin una funció de cohesió territorial dels consells escolars municipals del seu àmbit, perquè hi ha temes comuns que comparteixen.
- La participació al Consell Escolar de Catalunya dels presidents i presidentes dels CET hauria de ser en nom del territori que representen i, en conseqüència, caldria establir mecanismes de recollida de les opinions dels diversos membres sobre els temes que es debaten.
- Els consells escolars dels diferents àmbits no mantenen una relació de dependència. Els consells municipals i els de centre mantenen una dinàmica de funcionament pròpia. Els CET també haurien de tenir vida i funcions pròpies. Caldria destacar la funció d'assessorar el director o directora dels Serveis Territorials per la seva vinculació a la realitat del territori.
- Caldria plantejar objectius propis dels consells escolars territorials que justifiquin el paper i el sentit que han de tenir. Així mateix, és important veure què interessa als Serveis Territorials que els consells hi aportin.
- És important que els CET siguin consultats en temes concrets del funcionament dels Serveis Territorials, per exemple, els aspectes vinculats a la programació de l'inici de curs, les construccions i els equipaments, etc.
- Els CEM reclamen, també, saber què fan els CET.

ANNEX: Puntuacions al qüestionari¹

	Mitjana de la valoració indicada pels presidents dels CET
Valoració de les funcions del Consell Escolar Territorial	
Promoció de la participació dels sectors afectats en la programació general de l'ensenyament no universitari dins l'àmbit d'actuació de la Delegació Territorial	1,2
Acords o dictàmens sobre la programació relativa a la creació i distribució territorial dels centres docents els nivells educatius no universitaris del seu àmbit d'actuació	0,5
Acords o dictàmens entorn de normes específiques sobre construccions i equipaments escolars	0,2
Acords o dictàmens sobre serveis educatius i altres prestacions	
Òrgan de consulta per a la signatura de convenis amb altres institucions i organismes que afecten l'ensenyament dins l'àmbit territorial del Consell	0,5
Sol·licitud d'informació a l'Administració educativa i a les Administracions locals	0,4
Funció assessora davant l'Administració	2
Elevar informes i propostes a l'Administració i al Consell Escolar de Catalunya	0,6
Funcionament dels plens	
Periodicitat	1,75
Temps entre primera i segona convocatòria	1,75
Quòrum	1,75
Qualitat dels informes i dictàmens	1
Memòria anual	2,4
Valoració dels òrgans del CET i les seves funcions	
Comissió Permanent	(només existeix en 1 CET)
Proposta de creació de comissions de treball	0
Encàrrecs d'elaboració d'informes i dictàmens	1
Planificació del calendari de reunions del Ple	3
Elaboració de la proposta d'ordre del dia	2,5
Elaboració de la memòria anual d'activitats	2,5
Elecció i representació dels membres	2,5
Secretari. Designació i funcions	3
Periodicitat i funcions de les reunions de la Comissió Permanent	0
Proposta de creació de comissions de treball	0
Distribució entre les comissions de treball dels encàrrecs d'elaboració dels informes i dictàmens	1
Tramitació dels informes i dictàmens de les comissions	0,5
Planificació del calendari de reunions del Ple	1,5
Elaboració de la memòria anual d'activitats	1,5
Existència d'altres comissions i funcionament	0
Funcions del president de les comissions	0
Representativitat dels organismes i institucions al CET	
criteris de designació/ renovació o ratificació dels seus membres:	
Mandat dels membres	2,3
Representació dels membres	2

1. La valoració està determinada per una puntuació de 0 a 3.

Síntesi del debat de la taula rodona

El senyor Francesc Portalés, com a moderador, dóna la benvinguda als assistents a la taula rodona sobre els consells escolars territorials.

Explica que, com s'ha dit en l'acte inaugural, aquesta Jornada de reflexió del Consell Escolar de Catalunya pretén revisar tots els anys de funcionament dels consells escolars i veure quin ha de ser el futur d'aquests òrgans de participació. A través de diverses subcomissions, el Consell ha preparat un document que s'ha lliurat a tots els inscrits perquè el poguessin llegir amb antelació i fer intervencions i aportacions a la taula amb un coneixement previ.

Actuen de ponents del document del CEC:

- El senyor Zacarías Henar és membre del Cos d'Inspectors d'Educació i ha exercit diversos càrrecs de responsabilitat al Departament d'Educació. És membre del CEC com a president del Consell Escolar Territorial de Tarragona.
- La senyora Anna Riuró, inspectora d'Educació i actualment directora dels Serveis Territorials del Vallès Occidental, és membre del CEC com a presidenta del Consell Escolar Territorial del Vallès Occidental.

El moderador presenta també les persones que seuen a la fila zero: la senyora Isabel Muñoz, membre del Consell Escolar de Catalunya i de la Comissió Permanent, i els senyors Antoni Llevot i José Antonio García Saceda, directors dels Serveis Territorials de Lleida i Barcelona, respectivament.

Els ponents exposen el contingut del document i les propostes que planteja.

Aportacions en el debat

En el debat posterior a l'exposició del document hi ha quinze intervencions dels assistents. Les persones que demanen la paraula pertanyen als sectors següents: pares i mares d'alumnes (4), professorat (6), Administració educativa (4) i moviments de renovació pedagògica (1).

De les diverses intervencions i del diàleg i el debat que s'estableixen entre els participants i els mateixos ponents de la taula, se'n poden destacar una sèrie de consideracions generals que s'exposen tot seguit.

Respecte a l'anàlisi del funcionament dels consells escolars territorials que el document del CEC exposa, hi ha diverses intervencions que subratllen les mateixes idees, mentre que altres aporten nous elements a considerar.

Hi ha una sensació general que els CET no tenen una operativitat real i que no funcionen. Segurament, el problema principal és que no compleixen totes les funcions que la normativa els atorga. Sembla que s'està plantejant canviar-los les atribucions, però potser valdria més començar per complir les que tenen.

S'explicita que en les reunions que es convoquen es produeix sovint manca de quòrum perquè l'assistència és molt baixa. Cal tenir en compte també que les mateixes persones formen part dels consells escolars de centre, dels municipals i dels territorials, amb la qual cosa es multiplica el nombre de reunions a què han d'assistir i fa que es produeixi un cansament. A més, hi ha un tema de fons important: els membres dels CET constaten que les sessions són merament informatives i que les opinions o les propostes que hi expressen, per exemple sobre les mancances que detecten al territori o els aspectes que consideren que s'han de millorar, no es vehiculen cap a instàncies amb poder de decisió. Per tant, és difícil que vegin sentit a la seva participació. Fins i tot, els directors de centres evidencien que les mateixes informacions es van repetint en diversos àmbits, com són les juntes territorials de directors i els consells escolars territorials. En definitiva, es destaca que des del 1985, quan es van crear els consells escolars, fins ara el món de l'educació ha canviat molt i als CET no s'hi debaten temes que són realment d'interès per a la comunitat educativa.

Per una altra part, es planteja que els consells escolars territorials corresponen a la divisió administrativa que el Departament d'Educació va establir en el seu dia, però que no té coherència social ni territorial ni des del punt de vista geogràfic. L'exemple paradigmàtic és el CET de Barcelona-Comarques, que correspon a uns Serveis Territorials molt amplis i amb una gran heterogeneïtat que resulta de difícil articulació. Aquesta es considera una altra causa dels problemes de funcionament dels CET. Un municipi té una coherència territorial i social i, per tant, l'àmbit d'un consell escolar municipal és clar. En canvi, l'àmbit d'un consell escolar territorial respon a una organització administrativa i difícilment es pot pensar que es puguin articular polítiques o debats coherents. De tota manera, s'observa que entre l'àmbit municipal i el general de Catalunya hi ha un espai ampli que s'hauria de tenir en compte, sigui a nivell comarcal o a nivell de les vegueries que el nou Estatut preveu.

Diverses intervencions fan referència al fet que els directors dels serveis territorials siguin membres del Consell Escolar de Catalunya com a presidents dels consells escolars territorials respectius. Es considera que en la realitat hi assisteixen com a representants de l'Administració educativa i, per tant, reforcen el pes d'aquest sector al Consell respecte als altres estaments: organitzacions sindicals, organitzacions empresarials, pares i mares d'alumnes, etc.

Ara bé, els mateixos directores i directores dels Serveis Territorials són els qui plantegen que aquesta qüestió tampoc no els agrada, en el sentit que, des del punt de vista de participació, voldrien que la veu del territori es pogués expressar i pogués ser escoltada en el marc del Consell Escolar de Catalunya. Per això, caldria distingir que una cosa és exercir les tasques de cap dels serveis territorials i una altra ser president o presidenta del consell escolar territorial i transmetre al Consell Escolar de Catalunya les opinions consensuades i les demandes dels diferents territoris.

Així, doncs, al llarg del debat les persones que hi intervien efectuen diverses propostes que completen o s'afegeixen a les que els ponents han exposat amb la intenció de millorar l'organització i el funcionament dels CET. En síntesi, aquestes **propostes** són les següents:

Vinculació del CET al territori

El consell escolar territorial, com a òrgan de participació dels sectors implicats en l'educació, pot tenir perfectament un paper important vinculat al territori. Ara bé, és molt important que l'organització territorial sigui coherent amb la realitat. En aquest sentit, ja s'ha anunciat que la Conselleria d'Educació vol realitzar una reestructuració dels Serveis Territorials perquè estiguin vinculats a la divisió territorial de Catalunya, com preveu l'Estatut.

Funcions

És imprescindible que es compleixin les funcions que la normativa atorga als CET i es planteja que les tasques siguin informatives, com fins ara, però sobretot consultives i, fins i tot, decisòries. Per això, es considera que les funcions que es van determinar el 1985 per als CET s'haurien de redefinir per adaptar-les a les noves realitats evidents en aquests moments. Per exemple, els CET han de participar en la implementació de les polítiques educatives al territori, i més concretament en la planificació de cicles formatius, de nous centres, de llars d'infants, etc.

Informació

Respecte al funcionament dels CET, es considera imprescindible que, quan s'hi incorporen nous membres, se'ls informi àmpliament sobre la seva composició, les organitzacions que hi són representades, les funcions, etc. i, alhora, se'ls facilitin dades sobre les característiques i la situació del territori (centres educatius, alumnat, transport escolar, etc.). Aquest coneixement global previ quan una persona passa a formar part del CET, com també una informació prèvia respecte als temes que s'han d'estudiar i debatre en les reunions, facilitaria la participació i la implicació dels membres del CET.

Funcionament

Així mateix, cal buscar quins són els mecanismes per poder aportar al Consell Escolar de Catalunya la veu dels territoris. Els CET han d'estar-hi més implicats i han de conèixer els temes, els han de debatre i han de ser escoltats. Per tant, potser caldria estructurar comissions específiques, amb un model similar al del Consell Escolar de Catalunya (la de programació, la d'ordenació, etc.), i llavors els consells escolars territorials podrien analitzar prèviament aquelles disposicions normatives que el CEC dictamina.

Representativitat

Quant a la representació dels diversos sectors de la comunitat educativa als CET, s'hi formulen diverses propostes. Per una part, atès que els moviments de renovació pedagògica en són una part activa, es considera que s'hauria de recollir explícitament la seva representació en la futura normativa. Així mateix, es demana la participació específica dels serveis educatius, perquè podrien aportar una dimensió de cohesió territorial en aquests consells i ajudarien a tenir clar que hi ha aspectes que afecten tant els alumnes, com els professors, com els centres. També es proposa la representació de la formació de persones adultes, les escoles oficials d'idiomes o els ensenyaments artístics.

Connexió amb el món de l'empresa

Es constata que el tema de la formació professional interessa, no només als centres que la imparteixen o a la mateixa Administració, sinó que interessa moltíssim als ajuntaments i, sobretot, al món empresarial. Per tant, l'àmbit de l'FP ha de ser present als consells escolars territorials del futur, i es demana fomentar que les organitzacions empresarials del territori hi participin més.

Participació de l'alumnat

Hi ha diverses intervencions que expressen la seva preocupació per la baixa participació del sector de l'alumnat als CET i plantegen la necessitat de resoldre aquesta situació, perquè és important aconseguir que els alumnes participin d'una manera activa, no només als consells territorials, sinó també als consells municipals i de Catalunya. S'ha d'educar en la participació, començant pels delegats d'aula o de curs i els consells escolars de centre. En aquest sentit, es comenta una experiència de trobades de delegats a nivell comarcal i a nivell territorial.

Relació amb els altres consells

Es parla també de la relació entre els consells escolars dels diferents àmbits. Es considera que els consells escolars municipals haurien de tenir una vinculació molt directa amb el CET, de manera que hi hagués un intercanvi d'informacions sobre les actuacions que duen a terme als municipis respectius. S'haurien de buscar fórmules per mantenir aquesta relació. Així mateix, les opinions i les inquietuds dels consells escolars municipals i territorials haurien d'arribar al Consell Escolar de Catalunya, que podria fer propostes a l'Administració educativa.

Denominació

Finalment, respecte a la denominació del consell escolar territorial, igual que el consell escolar municipal o el Consell Escolar de Catalunya, es considera que s'hauria de tenir en compte que l'educació va molt més enllà de l'escola, com es constata, per exemple, en els plans d'entorn o altres projectes que s'estan realitzant i, per tant, s'haurien d'anomenar consells educatius o consells d'educació. En aquest sentit, haurien d'englobar també, a més de l'Educació Obligatoria (Primària i Secundària) i Postobligatòria, temes més amplis com les llars d'infants, les activitats extraescolars, l'educació en el lleure, etc.

Taula 3: *Els consells escolars municipals*

Document del Consell Escolar de Catalunya

1. Introducció: referències a la normativa vigent

L'any 1985 el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei 25/1985, de 10 de desembre, sobre la creació i la constitució dels consells escolars a Catalunya, que s'estructuraven en tres àmbits: nacional, territorial i municipal, amb funcions de consulta i assessorament.

Els consells escolars, d'acord amb el preàmbul de la llei, tenen com a objectiu principal potenciar i fer més efectiva la participació dels sectors afectats en la programació general de l'ensenyament no universitari a Catalunya. Per això, es configuren tres nivells de representativitat, als quals corresponen respectivament tres tipus d'organismes de participació, per tal de recollir la diversitat de perspectives i interessos en relació amb el desenvolupament d'un sistema educatiu democràtic.

Els consells escolars municipals (CEM) es defineixen com a organismes de consulta i participació dels sectors afectats en la programació de l'ensenyament no universitari dins l'àmbit municipal, i la llei estableix que han de ser consultats per l'Administració educativa, i que també poden ser consultats pels ajuntaments respectius, sobre les qüestions següents:

- a) Els convenis i els acords de col·laboració amb el Departament d'Ensenyament i les institucions i els organismes educatius que afecten l'ensenyament dins l'àmbit del municipi.
- b) Les actuacions i les normes municipals que afecten serveis educatius complementaris i extraescolars amb incidència en el funcionament dels centres docents.
- c) Les actuacions que afavoreixen l'ocupació real de les places escolars, amb la finalitat de millorar el rendiment educatiu i, si escau, fer factible l'obligatorietat de l'ensenyament.
- d) L'emplaçament de centres docents dins la demarcació municipal.
- e) Les prioritats en els programes i les actuacions municipals que afecten la conservació, la vigilància i el manteniment adequats dels centres docents.
- f) El foment de les activitats que tendeixen a millorar la

qualitat educativa, especialment pel que fa a l'adaptació de la programació al medi.

- g) Les competències educatives que afecten l'ensenyament no universitari i que la legislació atorga als municipis.

Els consells escolars municipals van iniciar el procés de constitució al curs 1988-1989, després que el Decret 404/1987, de 22 de desembre, regulés les seves bases generals d'organització i de funcionament, i que aquestes bases fossin desplegades per cada municipi mitjançant el seu propi reglament.

Segons aquest decret, tot municipi que comptés amb un col·legi d'educació general bàsica amb un mínim de vuit unitats entre el primer i el vuitè curs estava obligat a constituir el consell escolar municipal. En la composició del CEM, calia tenir-hi en compte el nombre de centres educatius de nivell no universitari ubicats en l'àmbit del municipi. La composició mínima és d'onze membres en aquells municipis en què hi ha un sol centre educatiu, i es va ampliant d'acord amb les proporcions següents: municipis amb més d'un centre educatiu i menys de sis: 22 membres; municipis amb més de cinc centres educatius i menys de setze: 33 membres; municipis amb més de quinze centres educatius: 44 membres. Per fer més efectiva la representació, la normativa preveia també que als municipis de més de 100.000 habitants, el CEM es podia organitzar per districtes.

En aquest sentit, cal esmentar el desplegament dels aspectes peculiars d'organització i funcionament del CEM de la ciutat de Barcelona. El Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona en va acordar la constitució al 1989, com també la dels deu consells escolars de districte, i el 1991 el CEM va aprovar el seu propi reglament de règim intern. Des de l'any 2004 es reconeix la singularitat del CEM de Barcelona i se li aplica el règim establert per als consells escolars territorials, al mateix temps que els de districte són equiparats als CEM. Finalment, al juny del 2005 es constitueix el Consell Escolar Municipal de Barcelona amb la nova composició establerta mitjançant el Decret 20/2005.

Tots els CEM han de garantir la representació dels nivells educatius no universitaris que s'imparteixen a la localitat i de cadascun dels sectors dels centres, és a dir, la corporació municipal, mestres i professors, pares i mares d'alumnes, alumnes i personal d'administració i serveis de

centres. També en formen part els directors i directores dels centres públics del municipi, i una representació dels titulars dels centres privats. Els Serveis Territorials del Departament hi poden designar representants.

Els vocals representants dels pares i mares d'alumnes, alumnes, professors i mestres, i personal d'administració i serveis han de ser escollits per meitats tot seguint el criteri següent: una meitat pels membres del sector que formin part dels consells escolars dels centres de la localitat, i una altra meitat per les associacions més representatives del sector de la localitat.

La presidència del CEM correspon a l'alcalde del municipi, que pot delegar-la en un conseller de l'ajuntament. El secretari o secretària del Consell, amb veu i sense vot, pot ser un funcionari municipal.

Segons les dades de què disposem, s'han constituït CEM a tots els municipis de més de 25.000 habitants (46 poblacions) i a 120 dels 142 municipis que en tenen entre 5.000 i 25.000. Dels 135 municipis que tenen entre 2.000 i 5.000 habitants, s'ha constituït CEM en 76 poblacions, i dels 623 municipis de menys de 2.000 habitants, n'hi ha 45 que tenen constituït el consell escolar municipal.

2. Consideracions sobre el funcionament dels consells escolars municipals

La valoració general dels consells escolars municipals s'ha realitzat en el marc de les diferents sessions de treball de la Subcomissió dels Consells Escolars Municipals, amb la intenció d'aportar unes consideracions i uns punts de reflexió i debat, que comencen a apuntar algunes propostes de millora del funcionament dels CEM, perquè puguin ser motiu de discussió i treball d'aquesta Jornada, i així poder elaborar una proposta definitiva que pugui incorporar-se a les noves normatives que regularan els diferents consells escolars, i que també pugui ser un suport al bon funcionament de tots els consells escolars municipals.

En general, es destaca que la funció principal dels consells escolars municipals ha esdevingut la de coordinar la comunitat educativa en un espai comú de trobada de tots els sectors, cercar consensos i informar sobre temes educatius de l'àmbit municipal i del Departament d'Educació. Per exemple, s'informa sobre els acords assolits entre l'Administració educativa i les entitats municipalistes amb relació a les beques i transport escolar, les obres en els centres docents, etc. També es dona informació sobre el procés d'escolarització i matriculació d'alumnat o l'organització d'activitats diverses als centres en horari escolar.

Tot i així, una primera constatació a fer és la diversitat de la nostra realitat territorial i municipal, per la qual cosa les experiències respecte als CEM són molt diferents.

Una altra constatació és que la Llei 25/1985, dels consells escolars, ha quedat obsoleta en molts aspectes, i que en una bona part les funcions que recull han quedat superades amb la posada en funcionament de nous instruments més operatius: oficines municipals d'escolarització, taules mixtes de planificació, comissions d'escolarització, plans educatius d'entorn.

En aquells consells municipals en què s'han constituït comissions de treball, aquestes realitzen un important debat previ per assolir el consens. De fet, els acords s'aconsegueixen a les comissions i els plens són més formals, si els debats en comissió han estat fructífers.

Al llarg dels anys hi ha activitats que s'han anat consolidant, com ara les jornades monogràfiques sobre qüestions d'interès per a la comunitat educativa. En canvi, els plans d'entorn es treballen a fons allà on s'han posat en marxa, però, de vegades, desvinculats del CEM.

Pel que fa a les relacions amb altres consells (també municipals, de centre, territorials i amb el Consell Escolar de Catalunya), són vistes d'una manera ambivalent. En el vessant més positiu, es destaca que s'han establert contactes puntuals amb altres CEM i altres òrgans de participació, especialment a les ciutats grans, i que hi ha relacions esporàdiques amb el Consell Escolar de Catalunya amb motiu de determinats informes o documents, o bé fent-li arribar propostes i les memòries anuals.

Pel que fa a la relació amb el Departament d'Educació, es valora com a molt positiva l'assistència del/la director/a dels Serveis Territorials a sessions plenàries o la informació de la Inspecció d'Educació sobre processos de preinscripció i matriculació en aquells CEM on això es dona.

En definitiva, el punt fort més destacat ha estat el paper dels CEM com a dinamitzadors del món educatiu al municipi.

Pel que fa als punts febles, els agruparíem en dues tipologies: dificultats derivades de l'aïllament i dificultats en la participació.

L'aïllament és vist com el problema principal dels CEM. Amb ben poques excepcions i fora de casos concrets (jornades, memòries), no hi ha comunicació habitual ni amb el Departament d'Educació, ni amb els consells escolars territorials, ni amb el Consell Escolar de Catalunya.

Hi ha la sensació que curs rere curs es repeteixen els mateixos temes i es fan les mateixes propostes, si bé, com que no són vinculants, no es tenen en compte. La percepció bastant general és que les decisions o els acords dels CEM no arriben enlloc o no són tingudes en compte, especialment en matèria de planificació.

Els temes més generals i decisius es tracten directament

entre les Regidories i el Departament d'Educació, sense la intervenció del CEM. No hi ha relació entre els consells escolars municipals i tot depèn de la voluntat dels regidors i regidores de posar-se en contacte i fer trobades per intercanviar experiències.

Un altre exemple de l'aïllament en què es troben els CEM ve donat pel fet que, tot i les funcions de consulta que s'estableixen a la normativa, aquesta consulta no es fa efectiva.

Quant a la participació, s'observa que es vehicula a través dels consells escolars de centre. Per tant, les mateixes persones són membres del consell escolar de centre, del de districte (a Barcelona) i del municipal, cosa que representa una dedicació horària que sovint es fa difícil d'assumir. Un problema que tenen els pares i mares que són membres del consell escolar del centre és que han d'assistir també a les reunions dels diversos consells (municipal, territorial) i, atès que tenen altres obligacions professionals, se'ls fa difícil poder-ho compaginar.

Respecte a la composició, resulta difícil que hi entrin nous representants (EOI, escoles de música, llars d'infants, escola d'adults, etc.). En aquells consells en què s'ha pactat la paritat entre els representants de la pública i la privada, no és un tema fàcil de canviar, perquè els que ja hi són no volen perdre'n cap representant.

Així mateix, es constata que als darrers anys s'ha produït una davallada que arriba a ser preocupant al sector del professorat, i com a possibles causes s'esmenta que les decisions no són vinculants i no es tenen en compte, el treball resulta poc efectiu, hi ha desmotivació, s'allarga l'horari laboral, no es reconeix la participació... Pel que fa als sectors d'alumnes hi ha serioses dificultats de continuïtat i que participin.

No és bo per a la continuïtat dels treballs dels CEM que els membres canviïn sovint. Els processos electorals i els terminis són massa llargs i feixucs, i tot plegat no afavoreix que els diferents sectors es puguin cohesionar com a grup.

Per una altra part, l'ampliació dels CEM per donar-los una dimensió educativa més general ha augmentat la composició del ple amb moltes persones que no són de l'àmbit estrictament escolar, i això, que és positiu perquè augmenta la informació i el debat, ha fet que la representació dels centres educatius, i més concretament del professorat, hagi baixat i, per tant, que la seva influència en decisions i acords importants hagi disminuït.

Es troba a faltar la participació de l'Administració educativa, com també d'un representant del Consell Comarcal.

Finalment, es veu amb preocupació l'excessiva politització que es pot donar en el Ple dels consells escolars municipals

a conseqüència de la participació dels grups polítics municipals.

3. Punts de reflexió i debat

Comencem fent unes breus aportacions al Decret 404/1987 de 22 de desembre, regulador de les bases generals d'organització i funcionament dels consells escolars municipals.

- a) Cal que es reguli l'obligatorietat de constituir CEM a tots els municipis que comptin amb ensenyaments obligatoris complets, és a dir d'Educació Infantil, Segon Cicle, d'Educació Primària i d'Educació Secundària Obligatòria.
- b) Seria més operatiu renovar els membres del CEM cada dos anys, tot coincidint amb la renovació per meitats dels membres dels consells escolars de centre. També podria considerar-se renovar els representants de l'Ajuntament cada quatre anys, tot coincidint amb la durada de cada legislatura. En tot cas, no es considera positiu un canvi total dels membres del Consell cada curs, perquè trenca la continuïtat del funcionament i el treball iniciat.
- c) Caldria regular l'obligatorietat de la participació d'un membre de l'Administració educativa, a través d'algun representant dels Serveis Territorials del Departament d'Educació, tant per la informació que hi pot aportar, com per les propostes del CEM que pot recollir i fer arribar a l'Administració.

Altres propostes relacionades amb el funcionament ordinari dels consells escolars municipals són les següents:

- a) Una qüestió que cal resoldre urgentment és "l'aïllament" dels CEM en l'àmbit del seu municipi.

Cal, per una banda, que el Consell Escolar de Catalunya articuli els mecanismes adequats que assegurin la participació des de l'àmbit municipal al CEC. El Consell Escolar de Catalunya, com a organisme superior de consulta i de participació, hauria de conèixer el parer o la valoració dels CEM sobre alguns dels temes, dels quals el Departament d'Educació en fa consulta, per poder elaborar els seus dictàmens amb més representativitat.

Cal, per una altra banda, que els consells escolars territorials assegurin una relació àgil i constant amb tots els CEM del territori, si no la desvinculació és tan absoluta que no s'entén la seva efectivitat, encara que no és clar com establir la participació de representants dels CEM als consells escolars territorials, ja que segons com es fes podria resultar un organisme totalment inoperant, atesa la diversitat de temàtiques que

preocupen a cada municipi. Ara bé, aquesta dificultat no pot donar lloc a la total desvinculació dels consells territorials i els municipals.

Finalment, també s'ha de revisar la relació entre els consells escolars municipals i els consells escolars dels centres del municipi. Per exemple, els centres haurien d'assumir en els seus projectes d'autonomia els objectius i les propostes o els instruments de govern educatiu que els municipis presenten i aproven als consells escolars municipals, i igualment els CEM haurien de ser organismes que donen suport als centres, els quals saben que poden comptar-hi i aportar-hi informacions i propostes.

En un altre nivell de relació, també es valora la necessitat de crear punts de contacte amb els consells comarcals quan hi hagi temes que, o bé són competència dels consells comarcals, com ara el transport escolar o els ajuts per a menjadors escolars, o bé són compartits amb altres CEM, quan l'àrea d'influència escolar és superior al municipi, sobretot pel que fa als ensenyaments postobligatoris.

- b) Una altra qüestió plantejada és l'àmbit d'actuació del Consell Escolar Municipal.

S'entén que els CEM haurien d'ampliar l'actuació més enllà de l'àmbit estrictament escolar. Per tant, es proposa que puguin ser consells educatius, amb la participació de representants de centres d'ensenyament de règim especial, de centres d'adults, d'escoles bressol, o de centres o entitats d'educació del lleure. Es proposa que la composició sigui prou flexible per poder representar bé la realitat educativa de cada municipi.

En aquest sentit, es podria considerar, en relació amb la formació professional, la participació als CEM dels agents econòmics.

Tanmateix, cal resoldre com organitzar el funcionament del CEM perquè no esdevingui un organisme feixuc i ineficaç.

- c) En relació amb altres formes d'organització de la comunitat educativa municipal, es constata que actualment s'han creat als municipis altres instruments de gestió i participació amb objectius molt concrets, on

hi són representats diferents sectors de la comunitat educativa: plans educatius d'entorn, oficines municipals d'escolarització, taules mixtes de planificació; projectes educatius de ciutat... És clar que aquests instruments no han de ser comissions o altres formes d'organització dependents dels consells escolars municipals, però també és clar que cal que hi hagi una relació i comunicació entre cada un d'ells i el CEM per evitar actuacions paral·leles contradictòries. És important que davant l'aparició de nous àmbits de participació hi prevalgui el criteri d'eficàcia.

- d) Atesa la davallada de la participació dels diferents sectors als CEM que de vegades es produeix, s'hi proposen dues qüestions que podrien ajudar a millorar la participació.

Pel que fa als pares i mares, es proposa que s'accepti la representació al CEM de persones que no formin part necessàriament dels consells escolars de centre, sinó que només calgui ser membre de l'AMPA. Com s'ha dit, per als pares i mares és molt difícil participar en totes les reunions que es convoquen als diferents consells escolars i els cal repartir la representativitat.

Pel que fa al professorat o a les direccions que participen al CEM, també es proposa que s'articuli d'alguna manera el reconeixent d'aquesta participació.

Finalment, s'ha de tenir present que el Pacte Nacional per a l'Educació aporta un important compromís de coresponsabilitat entre el Departament d'Educació i les Administracions locals, amb competències de cogestió i participació, que farà encara més imprescindibles els consells escolars municipals com a organismes dinàmics i propers als ciutadans. Aquest reforçament del paper dels CEM comporta, alhora, una altra necessitat expressada en la Subcomissió: crear formes de connexió entre els diferents CEM d'una mateixa comarca, d'un territori i d'arreu del país. Es demana, per tant, al Consell Escolar de Catalunya que organitzi amb certa periodicitat jornades d'intercanvi d'experiències entre els CEM, per tal d'ajudar els de nova creació, i igualment evitar que els diferents CEM hagin de començar de nou iniciatives que ja han experimentat altres consells.

En definitiva, cal reforçar el lligam entre els consells escolars municipals per fomentar-los com a espais de participació i coordinació dels projectes i les iniciatives educatives de la ciutat o el municipi.

Síntesi del debat de la taula rodona

El moderador, senyor Joan Coma, exposa els objectius de la Jornada, que ja ha definit el president del Consell en la seva intervenció en l'acte inaugural: projectar la feina que el CEC fa en tota la comunitat educativa i en la societat en general, i també potenciar el debat, el diàleg i l'intercanvi entre els diferents sectors que componen la comunitat, l'Administració inclosa. Un diàleg que en el si del CEC hi és d'una manera constant. Un diàleg franc, obert, discrepant en algunes ocasions, de consens en moltes d'altres... lluny de la crispació i sempre respectuosos, perquè tots els seus membres comparteixen l'objectiu comú que és la millora de l'educació a Catalunya.

La Jornada es proposa reflexionar sobre la participació, sobre el paper que ha tingut i que ha estat clau en el desenvolupament de l'escola democràtica. Després de vint anys de funcionament dels òrgans de participació, cal, evidentment, reflexionar sobre què s'ha fet, què s'està fent i què es farà, tant en els consells escolars de centre, com en els municipals, que tenen el seu paper com a representants de la comunitat local, i el de Catalunya, on hi és representat d'alguna manera el país. Més difícil és el paper dels CET per la diversitat dels territoris i per un paper potser menys definit.

En aquesta taula es planteja una reflexió sobre els CEM, que és l'òrgan en què participa tota la comunitat local i que serveix per assessorar les regidories, però també per transmetre el sentir de la localitat a l'Administració, que és un paper important. I encara serà més important perquè el municipi guanya importància, no només en educació, sinó en general. La LOE reconeix per primera vegada el municipi com a Administració educativa. En general, tothom està d'acord que en l'àmbit de la governança, el territori és important. El valor de la proximitat és reconegut avui i és clau per al bon govern i per respondre als problemes reals que la ciutadania té, en general i, sobretot, en educació.

El moderador explica també la tasca prèvia que des del Consell Escolar de Catalunya s'ha fet, a partir d'una subcomissió que, en diverses reunions i amb la participació de membres del Consell i de persones externes, ha elaborat aquest document que s'ha tramès a totes les persones inscrites, i que les ponents presenten per al debat.

Actuen de ponents del document del CEC:

— Maria Serrahima, que és subdirectora general d'Escolarització i Gestió dels Serveis a l'Alumnat del Departament d'Educació i representa al CEC l'Administració educativa.

— Alicia Domínguez, que és regidora d'Educació de l'Ajuntament de Mollet del Vallès des de l'any 1999 i representa la Federació de Municipis de Catalunya al CEC.

— Neus Munté, que és secretària d'Ocupació d'UGT de Catalunya i representa aquest sindicat al CEC.

Les tres ponents exposen el contingut del document i les propostes.

Aportacions en el debat

Acabada l'exposició del document, els assistents demanen la paraula per participar en el debat. Hi ha 22 intervencions de persones que pertanyen als sectors següents: pares i mares d'alumnes (5), professorat (3), alumnat (2), Administració local (7), moviments de renovació pedagògica (2), col·legis professionals (1) i organitzacions sindicals (2).

La majoria de les aportacions valoren els punts forts i els punts febles de l'anàlisi del funcionament dels CEM que les ponents han exposat, com també altres aspectes que creuen que caldria considerar, però, sobretot, corroboren i amplien les propostes de millora que la subcomissió del CEC ha formulat i n'hi afegeixen algunes més, d'acord amb la seva experiència com a membres de consells escolars municipals.

A nivell general, es constata que durant els vint anys de funcionament dels CEM no hi ha hagut intercanvis d'experiències sobre el que fan els consells d'uns municipis amb uns altres. El Consell Escolar de Catalunya va dedicar una jornada el 1988 al funcionament dels consells escolars de centre, però no s'ha fet una reflexió sobre la pràctica i les experiències dels consells escolars municipals fins a la Jornada d'avui.

Funcions i vinculació

Es constata que sovint s'oblida que els CEM són organismes de consulta i de participació de què es doten l'Administració educativa i l'Administració local per conèixer les opinions i les propostes dels diversos sectors de la comunitat educativa, i llavors les sessions es redueixen a una transmissió d'informacions per part de l'ajuntament corresponent. És evident que, d'acord amb la llei que els va crear, els CEM són òrgans amb una funció assessora, en els quals les administracions han d'escoltar i s'han de deixar aconsellar. L'ajuntament que crea el CEM i en promou el funcionament ho fa perquè el vol escoltar.

Diverses intervencions de membres de consells escolars municipals coincideixen que aquest és un aspecte molt important, perquè motiva i legitima la participació dels representants dels sectors. En aquest sentit, si la participa-

ció només consisteix a assistir a les sessions convocades per rebre informacions, però no hi ha ocasió d'expressar i debatre les opinions o d'emetre informes i propostes, la seva existència deixa de tenir sentit i els seus membres se senten desmotivats. Per tant, els CEM han de ser realment òrgans consultius i d'assessorament a nivell de poble, de ciutat, de districte.

S'apunta que la futura llei d'educació podria preveure per als consells escolars municipals competències decisòries i les vinculacions necessàries perquè fossin efectives. S'assenyala que la capacitat de decisió sobre els temes augmentaria la participació. Ara bé, per una altra part, s'afirma que difícilment el CEM es podria considerar un òrgan decisor i vinculant, perquè no té la legitimitat democràtica suficient.

Relació entre el CEM i els consells escolars de centre

S'observa que hi ha competències que actualment tenen els consells escolars de centre sobre temes que d'alguna manera afecten tota la població i, per tant, seria molt millor traslladar-les a l'àmbit municipal per aconseguir més consens ciutadà. Un exemple molt evident seria decidir els dies de lliure disposició o bé determinar l'horari i la jornada escolars dels centres educatius de la localitat. Si es veu adient treure competències del consell escolar de centre, s'ha de dir amb totes les lletres i, si els CEM poden prendre algunes decisions que siguin vinculants en determinats temes, s'ha de regular a la llei.

S'ha demostrat que és fonamental que els ajuntaments valorin la importància de l'educació i que creguin en el paper del consell escolar municipal i li donin suport perquè pugui desenvolupar les seves funcions. Quan un ajuntament no hi té interès, poca cosa es pot fer. En conclusió, convé una sensibilitat important per part de l'Administració local perquè tot l'esforç de participació que fan les persones que hi assisteixen tingui un sentit. El grau de participació és directament proporcional als resultats que en deriven.

Participació

Una altra de les causes de l'escassa participació que s'apunta és que a les sessions del CEM s'hi tracten temes que resulten feixucs i poc pròxims a la realitat i al dia a dia dels centres educatius. En aquest sentit, es destaca que quan les sessions es preparen prèviament i es facilita als membres la informació necessària junt amb l'ordre del dia que ha elaborat la comissió permanent, les reunions són més profitoses. Tanmateix, s'assenyala que de vegades els mateixos regidors i tècnics municipals afavoreixen la burocratització de la participació.

Quant a la participació dels estudiants, que sembla que és el sector en què hi ha més dificultat i que sovint resta obli-

dat, es considera fonamental que els alumnes tinguin ocasió de participar d'alguna manera en el funcionament ordinari dels centres. Quan la participació està ben organitzada al centre educatiu mitjançant assemblees de classe, assemblees d'escola, reunions de delegats, etc., l'alumnat entra en aquesta dinàmica participativa que porta al consell escolar de centre i al consell escolar municipal. Per tant, quan es fa un bon treball de base dins els centres escolars i es promou que els alumnes participin de debò, és segur que també s'interessaran per participar en els consells. Fins i tot, s'apunta que els representants dels alumnes tinguin algun tipus de reconeixement públic de la seva participació.

Alguns representants dels alumnes manifesten les dificultats que tenen per fer arribar a tots els estudiants del municipi les informacions o els acords que es prenen al CEM i, alhora, recollir les opinions i les propostes del seu sector per fer-les arribar al CEM. També demanen que els equips directius i el professorat expliquin als alumnes quines són les estructures de participació del centre i ajudin els representants dels alumnes a exercir les seves obligacions.

Amb relació a la participació de pares i mares, es demana que tots els que són membres dels consells escolars dels diferents àmbits (de centre, municipals, territorials i de Catalunya) disposin de temps lliurat i d'alguna manera retribuït per assistir a les reunions i poder-hi participar realment. Ara bé, una altra part d'intervencions alerten dels perills que podria comportar "professionalitzar" la participació de pares i mares als consells i es destaca que ha de ser voluntària. Els pares i les mares han de fer-ho pels fills. Sembla molt trist que només es vegin els interessos particulars i no puguin dedicar unes hores a la comunitat. El màxim reconeixement que es pot aconseguir és l'autoreconeixement.

És evident que als consells la composició és heterogènia i hi conflueixen professionals de l'educació amb una formació tècnica específica i persones d'àmbits professionals molts diversos. Per això, l'esforç s'ha de fer per facilitar sobretot que alumnes i pares, que són els no professionals, siguin els qui ho tinguin més fàcil per assistir a les reunions, que els horaris siguin adequats a aquests sectors, que la durada de les sessions sigui limitada, que el llenguatge i els continguts siguin apropiats; en definitiva, que en la dinàmica de funcionament es vetlli especialment per aquests sectors que no són professionals.

Es valora molt el fet que el sector pares té els instruments, que són les AMPA, per assumir la feina d'organitzar el sector i impulsar la participació als consells. En aquest sentit, es constata que els representants del sector de pares i mares al CEM no haurien de ser necessàriament membres de consells escolars de centre i que es podria diversificar la participació, com diu el document del CEC, ampliant-hi la representació a pares i mares que siguin de l'AMPA. Sembla una bona proposta, però caldria afegir-hi que siguin membres de la junta de l'associació, perquè tinguin més coneixement, experiència i compromís.

Un altre aspecte que s'ha de tenir en compte per millorar la participació de pares i mares és la formació i la informació a les famílies quan arriben al centre. Es remarca que els plans d'acollida han de preveure també un apartat específic sobre aquesta qüestió, perquè s'ha d'explicar als pares el funcionament del centre i s'han de fer conèixer els seus òrgans de participació, l'AMPA i els seus representants al consell escolar de centre i al consell escolar municipal.

Representativitat

Quant a la composició dels consells escolars municipals, hi ha un acord bastant general que la normativa permet molta flexibilitat i, per tant, tots els sectors que representen l'educació del municipi hi tenen cabuda. En aquest sentit, es destaca que no s'ha de confondre la representació dels sectors de la comunitat educativa al CEM amb la representació dels centres educatius del municipi. S'insisteix que els membres del CEM no ho són com a representants d'un centre o un altre, sinó que representen el seu sector.

Hi ha diferències importants entre les poblacions del país, i en conseqüència cal que el marc normatiu superior sigui prou ampli i flexible quant a la composició i les competències dels CEM. La normativa ha de ser mínima, i ha de permetre que cada municipi pugui constituir el consell a la seva mida i, d'acord amb les seves necessitats, establir com ha de funcionar.

S'ha de fer avançar els CEM cap a Consells d'Educació i, més enllà d'això, s'han de transformar en espais de debat sobre els problemes i sobre la realitat educativa dels pobles, els municipis i els barris. Per això, hi ha de tenir presència una gran diversitat de sectors i s'ha de considerar també la participació dels agents econòmics.

Coresponsabilitat dels ajuntaments

Els ajuntaments són reconeguts com a Administració edu-

cativa i s'està avançant cap a la municipalització, per tant, tenen iniciatives educatives i es parla del concepte de ciutat educadora, més enllà de l'escolarització i de l'educació reglada. Aquesta coresponsabilitat dels ajuntaments en l'educació s'haurà de tenir en compte quan es plantegi la nova llei.

Als darrers anys s'han anat desenvolupant, paral·lelament als CEM, els projectes educatius de ciutat, que també són un àmbit de participació ciutadana, i s'ha anat construint aquesta idea de ciutat educadora. Sembla que, si el projecte educatiu de centre l'elabora, el discuteix i l'aprova el consell escolar de centre, el projecte educatiu de ciutat s'hauria d'elaborar, discutir i aprovar al CEM, però caldria transformar-lo en un consell educatiu, amb un sentit més ampli i obert a tots els sectors del municipi relacionats amb l'educació. Així, la decisió última sobre el projecte educatiu de ciutat la tindria el Consell Municipal d'Educació. Això no obstant, hi ha alguna opinió en el sentit que el projecte educatiu de ciutat no pot estar subjecte al CEM, encara que n'estigui informat i hi participi, perquè és molt més ampli i han d'intervenir-hi molts altres sectors, a més dels que es relacionen amb l'educació.

Per una altra part, s'ha de diferenciar entre els instruments de què es dota l'Administració local per exercir les seves tasques i competències educatives, és a dir, les oficines municipals d'escolarització, les comissions d'escolarització o les taules de planificació conjuntes amb el Departament d'Educació, que són formes d'organització per a la gestió, d'altres organismes i programes que són de participació, com el Consell Escolar Municipal, però també els projectes educatius de ciutat, els plans educatius d'entorn i tants altres programes que generen comissions participatives. Si el CEM és el màxim òrgan consultiu en l'àmbit del municipi, es veu necessari que els programes liderats des dels ajuntaments estiguin vinculats al Consell Municipal.

Finalment, com mostra el document, encara hi ha molts municipis petits que no tenen constituït el CEM, potser perquè hi falta voluntat política i voluntat de dinamitzar-lo i fer-lo funcionar. Aquest és també un element que s'ha de tenir en compte.

Taula 4: *Els consells escolars de centre*

Document del Consell Escolar de Catalunya

1. Introducció: referències a la normativa vigent

Les lleis orgàniques estatals d'educació han configurat un marc normatiu basat en la participació de la comunitat educativa. La Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació (LODE) va establir els òrgans de govern dels centres públics i dels centres privats concertats. L'estructura i el funcionament d'aquests òrgans s'inspira en aquesta concepció participativa de l'activitat escolar, que es vehicula a través dels consells escolars de centre. Les funcions atribuïdes al consell escolar, tenint present que són diferents d'acord amb la tipologia dels centres, fan referència a temes com ara l'elecció del director, l'admissió d'alumnes, la resolució de conflictes i les sancions en matèria de disciplina, el pressupost, la programació general del centre, la programació i el desenvolupament de les activitats complementàries, les activitats extraescolars, el reglament de règim interior, etc.

La Llei orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents (LOPAG), a fi de reforçar les funcions del consell escolar, especialment l'elecció del director, l'exercici de més autonomia d'organització i de gestió i la determinació de les directrius per elaborar el projecte educatiu de centre, va afegir noves funcions als consells escolars dels centres públics i també, en alguns aspectes, als dels centres privats concertats.

La Llei orgànica 10/2002, de 23 de desembre, de qualitat de l'educació (LOCE) va introduir per als centres públics una distinció entre òrgans de govern (director, cap d'estudis, secretari i altres a determinar per les administracions educatives) i òrgans de participació en el control i la gestió dels centres (consell escolar i claustre), atribuint-hi a cada un d'ells competències i funcions diferenciades. Pel que fa als centres privats concertats, la LOCE afegia una funció més al consell escolar: informar la programació general del centre que, amb caràcter anual, aprovarà l'equip directiu.

Derogades la LOPAG i la LOCE, la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE) continua considerant la participació com un valor i, per això, indica que les administracions educatives han de garantir la participació de la comunitat educativa en l'organització, el govern, el funcionament i l'avaluació dels centres educatius. Concretament, al títol V hi estableix de nou la regulació dels consells

escolars dels centres públics i a la disposició final modifica la redacció de diversos articles de la LODE, entre els quals aquells que fan referència a la composició del consell escolar dels centres privats concertats i a les seves competències.

A Catalunya, el desplegament de la normativa estatal sobre consells escolars de centre es va fer mitjançant decrets i adaptant, d'acord amb les competències pròpies, aquesta normativa a la realitat de la nostra escola. Cal fer esment, especialment, de l'organització dels consells escolars de les zones escolars rurals i dels consells dels centres de formació d'adults.

2. Consideracions sobre el funcionament dels consells escolars de centre

La participació institucional en la vida de l'escola és una reivindicació que ve de lluny. Des dels anys setanta, els moviments renovadors sempre han considerat que una institució educativa ha de ser una institució que afavoreixi que tots els seus components —d'una manera individual o com a estaments— la sentin com si fos seva, i que l'única manera d'aconseguir-ho és reconèixer les diferents veus que la formen i treballar perquè aquesta diversitat es visqui com un enriquiment, com una complementarietat, més que com una competència que comporti renúncies o que s'hagi d'enfrontar als altres per garantir la seva pròpia existència.

A més, les institucions d'una societat democràtica, i d'una manera molt especial aquelles que tenen una funció educativa, han d'afavorir organitzacions i activitats que permetin que la paraula circuli, i aquesta circulació exigeix capacitat de diàleg i d'escolta, reconeixement del fet que mai no posseïm la veritat d'una manera exclusiva i que la presència de l'altre i dels seus drets i legítims interessos han de ser presents en el disseny de qualsevol projecte col·lectiu.

Als últims anys del franquisme, un conjunt d'escoles catalanes i de la resta de l'Estat van intensificar les relacions entre els diferents estaments que les componien i van crear estructures poc formalitzades, però molt riques i dinàmiques, que afavorien la creació de projectes diferenciats al servei de les necessitats de totes i cadascuna de les criatures o dels joves que donaven sentit a l'existència d'aquella institució.

Aquestes escoles sabien prou bé que no existeix democràcia sense participació i que el grau i la qualitat d'aquesta participació és un element clau per anar assolint un model escolar de qualitat.

Pares i mares, mestres, personal no docent, alumnes, amb la complicitat d'alguns agents polítics, van crear una xarxa d'escoles que més endavant serien una referència a tenir present i un testimoniatge de l'existència d'un seguit de valors necessaris per viure i per convida que no s'imposaven, sinó que es mostraven no pas en els discursos ni en les proclames, sinó a partir de la vida quotidiana, de les relacions que s'establien a cada aula i a cada escola entre els seus diferents components. Era, per tant, més una qüestió de clima i de tacte que de normatives legals.

En algunes escoles es va saber trobar la manera d'organitzar la participació dels seus estaments i de trobar fórmules que afavorien el diàleg i l'assumpció d'unes responsabilitats compartides. Hi havia debat, diàleg, participació i il·lusió per resoldre els conflictes d'una manera consensuada i després apareixia la formalització d'aquest objectiu. Per tant, la participació sorgia de la base, de la necessitat de crear cultura de comunitat. D'aquesta realitat naixia posteriorment l'organització concreta.

Quan la democràcia va triomfar en el nostre país aquest model participatiu es va generalitzar i es va convertir en llei. Ara bé, aquesta generalització va tenir uns efectes diferents. La llei va regular aquesta participació i va implantar un model per damunt de totes les diferències existents. Per tant, ens vam trobar escoles que havien reflexionat molt sobre la importància de la participació al costat d'altres que no s'havien arribat a plantejar el problema, i ara es trobaven que havien d'articular un model i fer-lo viu en un context on no existia prèviament necessitat explícita de participació i de viure les responsabilitats d'una manera compartida.

L'existència, per tant, d'un marc legal va afavorir la reflexió sobre la importància de la participació.

3. Punts de reflexió i debat

Cal, com a primer objectiu, trobar estratègies que permetin l'existència de models diferenciats de participació.

Aquesta primera proposta té un grau molt elevat d'ambigüitat i el nostre esforç, i sobretot el del legislador, hauria d'encaminar-se a trobar un equilibri entre un marc legal ampli i capaç d'aixoplugar diferents possibilitats i el grau necessari d'autonomia que cada escola ha de tenir per poder assolir els objectius que s'ha marcat i per atendre millor les necessitats territorials i organitzatives (escola rural, centres de formació d'adults, etc.).

Feta aquesta primera consideració, hem cregut oportú

anotar els punts sobre els quals cal dur a terme una reflexió prèvia per arribar a concretar-los en futures normatives.

- a) Com aconseguir que la participació dels estaments i les persones a la vida de l'escola vagi més enllà de la concreció d'aquesta participació en les normatives legals.
- b) Com aconseguir que el conflicte sigui viscut com un element imprescindible per al progrés i que els consells escolars siguin els òrgans més importants per resoldre els problemes que patim.
- c) Amb la pèrdua de la responsabilitat de triar les persones que han d'exercir la funció directiva, deixa de tenir sentit la denúncia d'algunes persones o sectors que consideraven un error que estaments no professionals —sobretot el dels pares i mares— tinguessin veu i vot en la tria de les persones que han d'assumir el paper principal de la funció directiva. Ara bé, el que encara queda per demostrar és que la disminució de la responsabilitat del consell escolar en aquest punt tan important afavorirà que augmenti el nombre de persones interessades a exercir de directors o directores d'un centre.
- d) Si atenem el contingut de les decisions en què el paper del consell és molt important, cal pensar que una bona part del que es decideix no és assumit per la comunitat educativa, perquè la informació no es pot canalitzar i el grau de debat i de reflexió és escàs.

Hi ha massa burocràcia, massa entrebancs legals que, per dir-ho d'una manera paulina, maten l'esperit, perquè vivifiquen en excés la lletra.

A més, hi ha punts que no haurien de dependre de la voluntat dels consells, ni que fos consensuada, perquè comporten massa conflictes que no poden ser viscuts d'una manera objectiva pels seus components. Aspectes com els horaris dels centres o el calendari escolar haurien de ser, exceptuant-ne els casos en què la tipologia de l'escola o la seva situació geogràfica ho aconselli, decisions preses en àmbits més generals, també de participació, com poden ser els consells escolars municipals.

- e) Caldria reduir la burocràcia lligada al desenvolupament dels consells, sobretot en tot allò que afecta les jornades d'eleccions dels seus components. Aquestes eleccions imiten les de caire polític i només fan que desencoratjar els seus participants que, de vegades, sembla que hagin de superar una cursa d'obstacles.
- f) Una bona part del desànim i de la baixa participació en les eleccions per constituir els consells escolars es

deu al problema de la informació. Si a nivell del professorat hi ha més facilitats per fer arribar el contingut de les agendes de les reunions i les decisions, a nivell de pares i d'AMPA els canals d'informació no estan garantits.

- g) La participació de l'AMPA està molt rebaixada si la comparem amb la de la resta d'aquest sector. Un pare o una mare que es presenti pel seu àmbit té una representació igual que aquells membres que formen part de l'AMPA.
- h) La participació del personal no docent està sobrevalorada. En la majoria d'ocasions hi ha un elector i un elegible, que són la mateixa persona.
- i) La representació dels alumnes hauria de ser afavorida, però des del moment inicial. Caldria que cada centre educatiu, sobretot els instituts, vetlessin per acollir l'existència d'assemblees d'aula o de curs i de reunions de delegats i delegades. D'aquesta manera, la participació es construeix des de la base i, si en tots els sectors aquest és un element central per explicar l'èxit o el fracàs del funcionament dels consells, en el cas dels alumnes és imprescindible, perquè es troben amb el primer exemple de participació democràtica i ha de ser, per tant, una experiència positiva perquè pugui ser transportada a altres àmbits socials.
- j) La participació d'altres àmbits hauria de quedar oberta. Hi ha escoles en què, per les seves característiques, els aniria bé incloure en el consell representats d'entitats que col·laboren amb l'escola.
- k) Tot i que el sistema d'elecció del director o directora ha canviat, caldria que les persones que volen assumir aquesta responsabilitat se sabessin i se sentissin representats de la comunitat educativa, no només del sector del professorat.
- l) Cal coordinar les competències del claustre —òrgan professional— amb les competències del consell. Dit d'una altra manera, hauríem de poder respondre a preguntes com aquesta: quin paper han de tenir els

estaments diferents al professorat en el moment de prendre decisions de tipus curricular?

- m) Cal tenir present que en la presa de decisions s'han de fer molts esforços per mantenir els màxims nivells de consens.
- n) Cal concretar el paper del personal tècnic d'educació i veure quin ha de ser el seu nivell de participació a la vida de l'escola i a la vida dels seus òrgans de decisió i consulta.

De fet, la grandesa de l'existència dels consells escolars sorgeix de creure que la institució escolar té una funció educativa, perquè mostra valors que són socialment útils per viure i per convida, i més ara que estem immersos en una societat molt dinàmica i amb un grau elevat de complexitat que, lluny d'aturar-se, continuarà creixent.

Per tant, l'existència d'uns òrgans que garanteixin la participació i que en regulin els mínims, tot deixant obertes altres possibilitats que siguin adoptades per escoles concretes a partir dels seus nivells d'autonomia i de responsabilitat, ha de ser rebuda com un element molt positiu.

S'ha d'intensificar la participació a nivell d'aula. Cal intensificar les relacions informals o aquelles més formalitzades i que ens donen sensació de pertinença a un col·lectiu que comparteix un projecte i que necessita de tots i cadascun dels seus components, sigui a nivell individual o com a membres d'un estament determinat per continuar avançant.

Sabem que les fórmules dels anys setanta i vuitanta, que es van convertir posteriorment en llei, no són útils a la societat d'avui. El repte és veure com podem fer realitat el contingut de la comissió sobre les responsabilitats compartides del Pacte Nacional per a l'Educació.

En resum: el primer pas és entendre que ens cal començar a construir la participació des de la base i després, quan la base sigui prou sòlida, podem anar concretant i generalitzant una normativa per a tothom que admeti la coexistència de models diferents.

Síntesi del debat de la taula rodona

El moderador, senyor Pere Farriol, dóna la benvinguda als assistents i els agraeix la seva participació. A continuació, presenta els ponents que l'acompanyen a la taula:

- Jaume Cela, que és membre del Consell Escolar de Catalunya com a personalitat de prestigi reconegut en el camp educatiu. És director del CEIP Escola Bellatera i membre de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Mercè Rey, que representa el sector de pares i mares d'alumnes al Consell a proposta de la Confederació Cristiana d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya. Diplomada en Relacions Laborals, treballa a l'Administració pública i es mare de tres filles.
- Lúdia de Haro, que representa l'alumnat al Consell a proposta de l'Associació de Joves Estudiants de Catalunya (AJEC). És estudiant de Batxillerat.

A la primera part els ponents exposen el document del Consell Escolar de Catalunya i la segona part es dedica al debat, en el qual tots els assistents poden fer les preguntes que considerin i expressar les seves opinions i reflexions.

El document que es presenta ha estat elaborat per una subcomissió específica del Consell Escolar de Catalunya que ha realitzat diverses sessions de treball amb l'objectiu d'analitzar perspectives del funcionament dels consells escolars de centre en complir-se'n els vint anys d'existència. La subcomissió ha comptat amb la col·laboració de diverses persones que han participat en aquest debat previ per aportar-hi la seva experiència: el senyor Lluís Llovet, director del CEIP Sant Martí, d'Arenys de Munt; la senyora Carme López, directora de l'IES La Sedeta, de Barcelona; el senyor Miquel Payaró, director de la zona escolar rural Tramuntana i director de l'Escola de Viladamat, a l'Alt Empordà; i el senyor Julio Andreu, representant dels pares al consell escolar de l'Escola Vedruna-Gràcia. Algunes d'aquestes persones són presents a la sala i també són benvingudes.

El senyor Jaume Cela valora positivament que el títol de la Jornada parli d'experiència i futur dels consells escolars, perquè considera que és important mirar enrere per poder avançar millor. I aquest és l'objectiu principal que la Jornada hauria de tenir: ser capaços de reflexionar sobre l'experiència de més de vint anys per poder mirar cap endavant; poder tenir una radiografia de quins són els punts centrals, els punts forts i els punts febles de la participació als consells escolars i poder fer aportacions al debat sobre la futura llei d'educació.

Destaca que, tant per part de la subcomissió del Consell que ha elaborat el document, com de les persones que hi han fet aportacions, ningú no ha qüestionat la participació. Hi ha hagut molta reflexió i debat sobre les maneres diferents d'afrontar-la, però ningú no ha dit res de tornar a models anteriors als anys setanta o vuitanta, en què la participació potser hi era, però sense reglamentació. Per tant, en aquests anys s'ha fet un pas important.

D'altra banda, pensa que un dels punts importants és veure de quina manera es podrien arribar a crear espais de participació i de debat formalitzats que no fossin iguals per a tothom. S'està parlant d'autonomia de centre, que significa diferenciació i responsabilitat, però que no vol dir creació de noves desigualtats. Simplement, s'ha d'assumir que hi ha centres que potser podrien tenir formes diferents de participació i, per tant, també caldria recollir-ho a la normativa.

La senyora Mercè Rey exposa el contingut del document que ha elaborat la subcomissió del Consell Escolar de Catalunya, que consisteix en una breu introducció que fa referència a la normativa vigent, consideracions diverses sobre el funcionament dels consells escolars de centre i, sobretot, uns punts de reflexió i debat que se sotmeten a la discussió en aquesta taula rodona.

La senyora Lúdia de Haro pensa que els joves tenen moltes coses a dir, però els falta trobar els espais on fer-ho i organitzar-se. Cal que els equips directius els ofereixin mecanismes i els ensenyin els passos a fer. De vegades es pensa que pel fet de ser joves encara no saben res i als debats dels consells escolars no se'ls escolta. En conseqüència, s'ha d'afavorir la representació de l'alumnat i se li han de donar més eines. Abans d'un consell escolar, el director s'hauria d'asseure amb els alumnes i explicar-los com anirà la sessió, demanar-los com ho veuen, què en pensen, etc., perquè sovint ells sols no saben com preparar la reunió i han d'aprendre a fer-ho.

Quant a les formes de participar, creu que les assemblees d'aula i les assemblees de delegats estan bé, però també s'ha d'aprendre que no tot és assembleari. S'ha d'aprendre que hi ha uns canals de participació establerts i uns passos a fer. La clau perquè els consells escolars funcionin són les tutories, que és on realment el professor de l'aula ha de transmetre els valors i la importància de la participació. S'ha de valorar l'elecció de delegats de classe. S'ha de començar des de la base, formar els delegats i formar els alumnes perquè tinguin capacitat de decisió a l'hora d'elegir els seus representants.

Finalment, considera que la participació dels estudiants és diferent entre la privada concertada i la pública.

Aportacions en el debat

S'obre un torn de paraules perquè els assistents puguin participar en el debat. Hi ha 23 intervencions de persones que pertanyen als sectors següents: professorat (13), pares i mares d'alumnes (6), alumnat (2) i organitzacions sindicals (2).

El contingut de les aportacions se centra a fer diverses valoracions sobre la participació als consells escolars de centre i en propostes per dinamitzar-la i millorar-la. Un altre aspecte igualment molt comentat és el paper del consell escolar en l'autonomia del centre.

Importància de la participació

Ningú no qüestiona la participació, però aquesta no pot quedar en una paraula bonica. A l'hora de la veritat, s'ha de treballar per aconseguir-la. S'han de crear dinàmiques i formes de participació, tenint-hi present que cada centre és diferent. Perquè la comunitat educativa pugui i vulgui participar, s'han de crear les ocasions. Els equips directius i els equips docents han d'esmerçar-hi temps. Els pares i les mares s'han de sentir acompanyats i motivats, com també els alumnes. I des de l'Administració s'ha d'ajudar els consells escolars a generar estratègies per fer efectiva i real la participació. Quan l'escola s'ho creu, és capaç d'articular models de participació i, per això, es demana a l'Administració que ho faciliti.

Dinamització de la participació

És fonamental que el consell escolar de centre funcioni, i això depèn, sobretot, del fet que el conjunt de la comunitat educativa del centre tingui com a objectiu principal aconseguir un plantejament participatiu i democràtic. Si en totes les etapes educatives es creu realment en la participació, es poden fer propostes molt interessants.

Ara bé, el consell escolar no deixa de ser una part de la participació a les escoles. Hi ha d'haver més canals de participació per a les famílies, per a l'alumnat i per al professorat i s'han de buscar fórmules perquè sigui real i no purament formal. Sembla fonamental que comenci a l'aula, sobretot a l'educació primària, i que tingui continuïtat a la secundària. També el sentiment de pertinença a l'escola ajuda a fer créixer la participació. Ara que es parla d'educació per a la ciutadania, és important que els nens i nenes, des de ben petits, comencin a practicar fórmules de participació.

El consell escolar de centre és un lloc d'aprenentatge per als diferents estaments que en formen part. Estudiants, professorat i pares i mares hi aprenen a posar-se d'acord.

Els consells escolars han de ser funcionals. Un dels problemes que hi ha és saber com s'articulen els diferents àmbits de decisió: la junta de l'AMPA, el claustre, els serveis educatius, etc. S'ha de tenir clar com es conjunquen, perquè decideixen sobre temes importants (l'organització del menjador, les activitats extraescolars, el projecte educatiu del centre, el projecte curricular, etc.) i quin és el paper del consell escolar com a òrgan últim de decisió. En aquest aspecte, hi ha problemes a l'hora de trobar l'encaix.

Hi ha alguns aspectes concrets que fan que els consells escolars funcionin realment: que aprovin temes importants després d'un procés previ de preparació per part de tots els sectors perquè s'entengui i s'assumeixi la importància d'allò que s'està treballant; que totes les parts implicades s'assabentin d'allò que s'aprova al consell escolar; que el consell escolar, com a òrgan de govern que és, tingui un pla de treball.

Com es visualitza la participació

La participació implica un treball en equip i de cooperació; per una bona distribució de les tasques a realitzar; per sentir-se útil a la comunitat, i per tenir ganes de canviar les coses.

Es parla molt de participació, però s'ha de saber què es vol aconseguir amb aquesta participació, perquè no és una qüestió de quantitat, sinó de tenir clar l'objectiu. En aquest sentit, es critica que al document del CEC hi falten alternatives sobre com resoldre els problemes actuals de la participació.

A més de les jornades de portes obertes, els plans d'acollida han de preveure que el professorat nou, les famílies i els alumnes que s'incorporen al centre puguin conèixer els mecanismes de la participació. Per això, el professorat, les famílies i els alumnes que ja formen part de l'escola han d'actuar i han de saber explicar què es trobaran i com funciona el consell escolar del centre. Tant des de l'equip directiu, com des de la junta de l'AMPA, s'ha de promoure un pla d'acollida per explicar tot allò en què s'ha de participar.

La participació de pares i mares

Segurament la participació més baixa als consells escolars de centre és la dels pares i les mares, perquè les jornades laborals respectives no els deixen temps per dedicar-lo a l'escola. La participació als consells escolars és una tasca voluntària, però l'Administració podria establir mesures flexibilitzadores perquè els pares i les mares puguin assistir a les reunions dels consells escolars, a les eleccions o a les tutories, a través de permisos laborals.

Per una altra part, s'identifica la manca de participació dels pares i mares amb una societat feliç, que té confiança en l'escola i que s'estima més dedicar el seu temps lliure a altres coses. Es dona el cas que la participació més alta en les eleccions als consells escolars ha coincidit amb èpoques de problemes i conflictes.

Representació de l'alumnat

Hi hauria d'haver més representació dels alumnes als consells escolars de centre. Augmentar la seva presència significa augmentar-ne la representació, encara que hi hagi dificultats per animar els nois i noies a participar. S'apunta que potser caldria reduir la representació de pares i mares per augmentar la de l'alumnat.

És important que l'alumnat vegi que als consells escolars s'hi prenen decisions importants per al funcionament del centre. Si la principal funció del consell és informativa però no decisòria, la participació perd sentit. Els consells escolars han de tenir contingut.

Participació i autonomia

La normativa ha de ser àmplia, perquè permeti als centres tirar endavant les seves pròpies possibilitats d'organització. El consell escolar de centre hauria de ser general, però, si hi ha concrecions diferents amb les quals un centre funciona, la llei ho ha de permetre.

L'autonomia no pot ser real si els consells escolars de centre no tenen capacitat de poder decidir. Autonomia vol dir assumir responsabilitats i assumir que hi ha diferències, però aquestes diferències no poden crear noves desigualtats.

Com es relacionen l'autonomia de centre, el projecte de direcció, el projecte educatiu de centre, qualitat i eficàcia? Tal com estan funcionant els consells escolars, es perd en tots els àmbits a nivell de qualitat i a nivell d'eficiència. Aquest maremàgnum pot ser positiu, però la participació s'ha de saber regular i gestionar.

El consell escolar de centre ha de conèixer les activitats que es duen a terme a la comunitat o l'entorn proper del centre educatiu (associacions, entitats del barri, centres culturals, centres esportius, casals de joves, entitats que gestionen les activitats extraescolars, etc.). L'escola s'ha d'obrir més perquè cada vegada és més important aquesta relació amb l'entorn. Cada centre, amb la seva autonomia, ha de trobar la manera d'aconseguir-ho.

S'estan plantejant plans de millora de l'autonomia dels centres, que s'està intentant en certa manera negociar amb l'Administració. Ara bé, per què cal recórrer a nous

sistemes d'organització si ja n'hi ha un que funciona des de fa més de vint anys? Per què, doncs, no s'aprofita millor?

Articulació dels consells escolars

El document planteja que algunes decisions, com ara el calendari escolar i l'horari del centre, no les hauria de prendre el consell escolar de centre, perquè són punts conflictius i porten sempre a divergències entre les famílies i el professorat. Es proposa que s'acordin al consell escolar municipal o al territorial. Per això, hi hauria d'haver una articulació molt més clara entre els diferents consells escolars, és a dir, entre el Consell Escolar de Catalunya, els consells escolars municipals (i a Barcelona els consells escolars de districte) i els consells escolars de centre per establir una comunicació i una gradació de quines decisions es prenen en cada àmbit.

En aquest sentit, es constata que no hi ha cap president o presidenta de consell escolar de centre que formi part com a tal del Consell Escolar de Catalunya.

Propostes de millora

S'han introduir canvis als consells escolars. En primer lloc, les competències: hi ha d'haver autonomia perquè el consell escolar pugui decidir coses realment importants i ha de tenir competències reals per poder decidir. En segon lloc, cada escola té la seva pròpia cultura i, si es vol funcionar bé, s'ha de fer un projecte, s'ha d'avaluar i ha de tenir continuïtat. En tercer lloc, hi ha d'haver un clima real de confiança que generi transparència i un treball cooperatiu, perquè la feina sigui realment compartida. I això lliga amb un altre element important, que és el sentit de pertinença a l'escola, al centre. Si es participa volgutament i hi ha aquest sentit de pertinença, hi ha d'haver les estructures d'organització corresponents.

En relació amb el territori, s'observa que el representant municipal, en molts casos, és un tècnic que no té responsabilitat política. S'apunta que cal buscar persones que siguin capaces d'establir una relació efectiva entre el centre educatiu i el territori, i això faria que algunes decisions rellevants arribessin, per exemple, als consells escolars municipals.

Es destaca que és important la presència del representant de l'ajuntament al consell escolar, i no pot ser que només assumeixi un paper d'observador. Ha d'anar-hi a defensar les polítiques educatives municipals, perquè s'ha de saber quines propostes té l'ajuntament, com també ha de recollir les propostes del consell escolar de centre perquè arribin al municipi. El representant municipal ha de tenir una forta vinculació amb la seva administració.

La LOE parla de “servei públic d'educació” i, per tant, els centres concertats no es poden desvincular del que es fa en l'àmbit d'un municipi; així es va signar al Pacte Nacional per a l'Educació.

Hi ha un canvi qualitatiu i quantitatiu fonamental de la composició de l'alumnat i hi ha canvis en les famílies, i tot això condueix a un problema de model educatiu per mantenir la qualitat. Hi ha poca participació i poca informació que no arriba realment a les famílies. Hi ha claudres de mestres que en gran part no estan sensibilitzats respecte a la qüestió de la participació. Hi ha AMPA que només gestionen serveis (activitats extraescolars, menjadors, sortides...) i no tenen temps per res més i no s'impliquen en el projecte educatiu del centre. Tot això intervé d'alguna manera en contra de la participació i d'un desenvolupament de la democràcia a les escoles. S'han de crear o buscar instruments que permetin d'alguna manera desenvolupar i estructurar aquest sistema de participació i que hi hagi més implicació al centre. Podria ser a través d'una persona externa o d'alguna associació que d'una manera voluntària s'ocupés de treballar la participació en quatre o cinc centres. No ho ha de fer l'Administració, ni ha de ser un tècnic, perquè no s'ha de burocratitzar ni professionalitzar aquesta activitat. Ha de ser la mateixa societat civil que es preocupi d'implementar la participació a les escoles.

Les qüestions laborals no s'han de portar al consell escolar de centre

L'escola es troba en una nova conjuntura respecte al paper de les famílies, perquè aquestes tenen uns condicionaments laborals: el pare i la mare treballen. Això fa que la qüestió dels horaris sigui conflictiva.

El Departament d'Educació ha de marcar l'horari i les jornades intensives del professorat. És un tema que repercuteix en els usuaris del servei i s'hi ha de buscar una solució global. No és el consell escolar de centre qui ha de triar. Que el Departament sigui conseqüent i vegi quines repercussions pot tenir establir un horari o un altre. A la subcomissió del CEC s'hi va discutir molt si el tema dels horaris és només tècnic.

Crear estructures de participació a l'escola

Les assemblees de classe són una base important per a la participació i, evidentment, com més petits, més tutelats. Cal aprendre a participar. Des del moment que un infant trepitja l'escola, l'hem d'incorporar a la vida participativa.

La participació es construeix, però també s'ha de mantenir. S'han de qüestionar els aspectes que no funcionen, plantejar altres competències i possibilitats. Els consells escolars haurien de ser dinamitzadors de la comunitat educativa del centre. Haurien de tenir l'obligació de fomentar, dinamitzar i recollir totes les formes de participació i aquesta funció hauria de quedar instituïda. La participació no neix del no-res. Les persones busquen espais de participació i s'han de facilitar. Els mestres, cedint espai de decisió als pares, i tots plegats als alumnes.

S'ha d'articular una xarxa d'informació i comunicació de les experiències d'uns centres als altres.

Es demana que el Consell Escolar de Catalunya reculli totes les propostes i les faci arribar al Departament d'Educació perquè es tinguin en compte en la futura llei d'educació de Catalunya, ja que s'han de millorar aspectes de tots els consells escolars.